

”Se oma lapsi, miten erityinen ja tärkeä se on jokaiselle”

ADHD-lasten vanhempien kohtaaminen päi-
väkodissa vanhempien näkökulmasta

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen varhais- ja
nuorisokasvatus ja perhetyö
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Erika Sarka
Nina Suhonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

SARKA, ERIKA

SUHONEN, NINA: "Se oma lapsi, miten erityinen ja tärkeä se on jokaiselle" ADHD-lasten vanhempien kohtaaminen päiväkodissa vanhempien näkökulmasta

Sosiaalipedagogisen varhais- ja nuorisokasvatuksen ja perhetyön opinnäytetyö, 65 sivua, 5 liitesivua

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Tavoitteena opinnäytetyössä oli tuottaa tietoa ADHD-lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat, miten ADHD-lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa sekä miten ADHD-lapsien vanhempien kohtaamista tulisi kehittää vanhempien näkökulmasta.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, ja sen taustalla on fenomenologinen lähestymistapa. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla. Haastatteluihin osallistui kolme Päijät-Hämeen ja Uudenmaan alueella asuvaa vanhempaa, joilla oli esikoulua, ensimmäistä tai toista vuosiluokkaa käyvä ADHD-diagnoosin saanut lapsi. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina syksyllä 2017. Analyysimenetelmänä on käytetty teemoittelua.

Tulosten perusteella ADHD-lasten vanhempien kokemukset päiväkodissa tapahtuvasta kohtaamisesta olivat yksilöllisiä. Jokaisella vanhemmalla oli vaihtelevasti positiivisia ja negatiivisempia kokemuksia kohtaamisesta. Tuloksista ilmeni, että vanhempien kokemuksiin vaikuttivat ensimmäiset kohtaamiset, kohtaamisen perusteet, kasvattajien toiminta ja ammatillisuus. Tulosten avulla saatiin selville, että ADHD-lasten vanhemmat haluaisivat, että heidät kohdattaisiin yksilönä ja heidän lapsiinsa suhtauduttaisiin välittävästi ja ymmärtäväisesti. Vanhemmat toivoivat, että kohtaamisessa otettaisiin huomioon ylivilkkaus tai ADHD- ja ADHD-vanhemmuus. Kasvattajilta odotetaan vuorovaikutustaitoa, ammattitaitoa sekä käytöstapoja. Opinnäytetyön tulokset eivät ole yleistettävissä haastateltavien vähäisen määrän vuoksi. Tulosten tavoitteena on lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ilmiöstä sekä herättää pohtimaan omia ennakkoluulojaan ja käsityksiään.

Asiasanat: ADHD, ADHD erityispiirteet lapsella, ADHD-lapsen vanhempi, varhaiskasvatus, varhaiskasvattaja, kohtaaminen, yhteistyö

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

SARKA, ERIKA

SUHONEN, NINA:

"Your own child how special and important one is for everyone" the encounter of the parents of ADHD children in the kindergarten from the parents' point of view

Bachelor's Thesis in the Social Pedagogy for Early Childhood and Youth Education and Familywork, 65 pages, 5 pages of appendices

Autumn 2017

ABSTRACT

The purpose of the thesis was to increase understanding of the early childhood educators about encountering parents of ADHD children in a kindergarten. The aim was to provide information on the experiences of the parents of ADHD children when encountering early childhood educators in the kindergarten. The research questions were how the parents of ADHD children feel that they have been encountered in the kindergarten and how these encounters should be developed from the parents' point of view.

The thesis is a qualitative research and is based on a phenomenological approach. The data collection was carried out as a theme interview. Three parents, who are living in Päijät-Häme and Uudenmaa and had pre-school children, on the first and second grades diagnosed with ADHD, participated to the interviews. The interviews were conducted as individual interviews in the autumn of 2017. The analytical method has been the use of theme-based technique.

Based on the results, the experiences of the parents of ADHD children were individual. Each parent had positive and negative experiences of encountering to varying degree. The results showed that the experiences of the parents were affected by the first encounters, interactivity in the encounter, the behavior of educators and professionalism. The results found that the parents of ADHD children would like to see that they are encountered as an individual and their children are faced with care and understanding. The parents hoped that ADHD and ADHD parenthood would be taken into account in the encounter. Interpersonal and professional skills, as well as, manners are expected from educators. The results of the thesis are not generalizable due to the small number of interviewees. The purpose of the results is to increase the understanding of the early childhood educators about the phenomenon and to make them think about their own prejudices and perceptions.

Key words: ADHD, ADHD special features of a child, a parent of a child with ADHD, early childhood education, early childhood educator, an encounter, a cooperation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Tausta ja tarve	3
2.2	Lahden seudun ADHD-yhdistys ry toimeksiantajana	5
2.3	Tarkoitus ja tavoite	5
2.4	Tiedonhaun kuvaus	6
3	ADHD JA SEN ERITYISPIIRTEET LAPSELLA	9
3.1	ADHD ja sen oireet	9
3.2	ADHD ja sen oireet lapsella	11
3.3	Liitännäishäiriöt ja sairaudet	12
3.4	Esiintyvyys ja syyt	13
3.5	Diagnosointi ja hoitomuodot	14
4	ADHD-LAPSEN VANHEMMAN KOHTAAMINEN PÄIVÄKODISSA	17
4.1	Kohtaaminen	17
4.2	Kohtaaminen päiväkodissa toteutettavan yhteistyön perustana	20
4.3	Päiväkodin varhaiskasvattaja	22
4.4	Vanhemmuus ja sen erityispiirteet, kun lapsella on ADHD	23
5	TUTKIMUSPROSESSI	27
5.1	Tutkimusmenetelmä	27
5.2	Kohderyhmä	28
5.3	Aineiston keruu	29
5.4	Aineiston analysointi	33
6	HAASTATTELUN TULOKSET	39
6.1	Haastateltavien vanhempien tausta	39
6.2	ADHD-lapsien vanhempien kokemukset päiväkodissa tapahtuneista kohtaamisista	39
6.3	ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisen kehittäminen vanhempien näkökulmasta	44
7	POHDINTA	47
7.1	Johtopäätökset haastattelun tuloksista	47

7.2	Eettisyys ja luotettavuus	50
7.3	Opinnäytetyön hyödynnettävyys	54
7.4	Jatkokehittämis ehdotukset	55
LÄHTEET		57
LIITTEET		66

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuslaissa määritellään, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa yhdessä lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 2a§). Nummenmaan (2011, 39) mukaan kasvatus nähdään vuorovaikutustyönä, jota toteutetaan vanhemman ja varhaiskasvattajan välisessä kohtaamisessa. Vanhemmat ja varhaiskasvattajat kohtaavat päivittäin vanhemman tuodessa ja hakiessa lasta päiväkodista (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 164; Kaskela & Kekkonen 2006, 44). Päivittäiset kohtaamiset ovat vanhemmille merkityksellisiä, ja ne auttavat heitä ymmärtämään lasta kokonaisvaltaisemmin (Kaskela & Kekkonen 2006, 45). Kohtaamisen taitoa pidetään varhaiskasvattajan yhtenä tärkeimmistä osaamisvaatimuksista (Mäkisalo-Ropponen 2011, 37; Kirveslahti, Sívén, Vahala & Vihunen 2014, 36).

Uudessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nousevat esille yhdenvertaisuus, tasa-arvo, lapsen syrjintäkielto sekä perheiden moninaisuus yleisperiaatteina, jotka luovat myös perustan kasvatusyhteistyölle. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, että varhaiskasvatusta kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti. (Opetushallitus 2017; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15, 18–19.) Kyseisissä perusteissa määritellään myös, että lapsen tarvitsema kehittymisen ja oppimisen tuki tulee antaa ensisijaisesti lapsen omassa päiväkotiryhmässä joustavien järjestelyiden avulla yhteistyössä lapsen ja vanhemman sekä tarvittaessa muiden tahojen kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15, 25). Varhaiskasvattajat kohtaavat näin ollen todennäköisesti yhä useammin myös tukea tarvitsevia lapsia, kuten ADHD-lapsia ja heidän vanhempiaan. ADHD on neuropsykiatrinen häiriö, joka ilmenee tarkkaamattomuutena, yliaktiivisuutena ja impulsiivisuutena (Adler & Florence 2009, 36–38; ADHD-liitto ry 2017e). ADHD lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder. (ADHD-liitto ry 2017e; Juusola 2012, 29; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 72).

Opinnäytetyön aiheena on ADHD-lasten vanhempien kohtaaminen päiväkodissa vanhempien näkökulmasta. Tarkoituksena opinnäytetyössä on lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa ADHD-lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Lahden seudun ADHD-yhdistyksen kanssa.

Ajatus opinnäytetyön aiheeseen heräsi työkokemuksemme kautta. Olemme työskennelleet ADHD-lasten parissa ja kohdanneet ylivilkkaita lapsia varhaiskasvatuksessa. Työkokemuksemme myötä olemme huomanneet, kuinka tärkeää vanhemman kohtaaminen on osana perheen kanssa tehtävää yhteistyötä. Olemme myös huomanneet, kuinka suuri vastuu varhaiskasvattajalla on kohtaamisen onnistumisessa. Olemme havainnoineet, että ylivilkkaiden ja ADHD-lasten vanhempien kohtaamistilanteet voivat olla haastavia erilaisista syistä johtuen. Varhaiskasvattajalla ei ole välttämättä tietoa, kuinka ADHD-lapsen vanhemmat kokevat kohtaamisen ja kuinka vanhemmat haluaisivat, että heidät kohdataan päiväkodissa.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, ja sen taustalla on fenomenologinen lähestymistapa. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluna, jonka avulla selvitettiin, miten ADHD-lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa sekä miten ADHD-lapsien vanhempien kohtaamista tulisi kehittää. Analyysimenetelmänä käytimme teemoittelua. Opinnäytetyömme rakentuu lähtökohdista, ilmiötä kuvaavasta teoriaosuudesta, tutkimusosasta sekä pohdinnasta. Sitä on elävöitetty kuvioiden kuvilla, jotka on tehnyt Arleena Kapanen opinnäytetyötä varten.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tausta ja tarve

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, jotka perustuvat lainsäädäntöön, varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on sitoutunut. YK:n lapsen oikeuksien sopimus on kansainvälinen sopimus, joka tulee ottaa huomioon varhaiskasvatuksen järjestämisessä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14–15.) Suomessa 1991 voimaan astuneessa sopimuksessa määritellään muun muassa, että lasta ei saa syrjiä hänen, hänen vanhempansa tai muun laillisen huoltajansa sukupuolen, mielipiteen, ulkonäön, alkuperän, vammaisuuden, syntyperän tai muun ominaisuuden takia (Unicef 2017).

Keskeisin varhaiskasvatusta ohjaava laki on varhaiskasvatuslaki (580/2015). Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteet (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8). Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Sen tavoitteena on myös tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Varhaiskasvatuslaissa määritellään myös, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa yhdessä lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 2a§.) Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaa myös Suomen perustuslaki (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14). Suomen perustuslain mukaan (1999/73 6§) lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja kehtää ihmistä ei saa asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, mielipiteen, vakaumuksen, uskonnon, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella ilman hyväksyttävää perustetta.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo, lapsen syrjintäkielto sekä perheiden monimuotoisuus, joka luo perustan kasvatusyhteistyölle, nousevat myös esille 18.10.2016 voimaan tulleessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yleisperiaatteina. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, että varhaiskasvatusta kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti. (Opetushallitus 2017; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15, 18–19.) Inklusiivista kasvatusta on käsitteenä haasteellista määrittää, koska sille ei ole tarkkaa suomenkielistä erityiskasvatuksellista vastinetta. Määrittämiseen vaikuttaa myös sen vaativa ja laaja-alainen toteuttaminen, joka edellyttää monien eri asioiden toteutumista ja ymmärtämistä. Käsitteenä se on laaja-alainen ja moniulotteinen, sekä se voidaan määrittää useilla tavoilla. (Pihlaja 2009, 147; Viitala 2006, 94.) Väyrysen mukaan (2001, 17) inkluusioperiaatteen mukaan lapsen ei tarvitse olla valmis ja sopiva kasvatusta varten, vaan kasvatusjärjestelmän tulisi muuttua siten, että se mukautuisi lapsen ja hänen ympäristönsä vaatimuksiin ja tarpeisiin. Viitala (2006, 94) käyttää inklusion yhteydessä käsitettä lasten yhteinen varhaiskasvatus.

Vilénin, Vihusen, Vartiaisen, Sivénin, Neuvosen ja Kurvisen (2013, 253) mukaan inkluusioperiaatteella tarkoitetaan lapsen täysivaltaista jäsenyyttä yhteisössä huolimatta hänen erityistarpeistaan poistamalla estäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat hänen kehittymiseensä, oppimiseensa ja osallistumiseensa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelläänkin, että lapsen tarvitsema kehittymisen ja oppimisen tuki tulee antaa ensisijaisesti lapsen omassa päiväkotiryhmässä joustavien järjestelyiden avulla yhteistyössä lapsen ja vanhemman sekä tarvittaessa muiden tahojen kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15, 25). Inklusioperiaatteen toteutumiseen varhaiskasvatuksessa vaikuttavat muun muassa ammattilaisen asenteet sekä taidot ja tiedot sekä lapsilähtöisyys, lasten ja vanhempien osallisuus, tukisysteemit ja resurssit (Alijoki & Pihlaja 2017, 268–269; Pihlaja 2009, 147; Vilén, ym. 2013, 253).

2.2 Lahden seudun ADHD-yhdistys ry toimeksiantajana

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Lahden seudun ADHD-yhdistys. Lahden seudun ADHD-yhdistys on yksi ADHD-liittoon kuuluvista jäsenyhdistyksistä (ADHD-liitto ry 2017d). Jäsenyhdistysten tehtävänä on ADHD-liiton kanssa tukea ADHD-oireisia yksilöitä ja heidän läheisiään antamalla ohjausta, tukea ja neuvontaa sekä toteuttamalla koulutuksia ja sopeutumisvalmennusta (ADHD-liitto ry 2017a; ADHD-liitto ry 2017b).

ADHD-liitto on valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan järjestö, jonka toiminnan perusta on yhdistystoiminta. Yhdistystoimintaa toteutetaan lähes 20 jäsenyhdistyksessä, joiden kattojärjestönä ADHD-liitto toimii. (ADHD-liitto ry 2017b; ADHD-liitto ry 2017c; Hovén-Korpela 2017, 2; Seretin, Eronen & Peltosalmi 2012, 22.) Liiton tavoitteena on tukea jäsenyhdistyksiä sekä olla edelläkävijänä vaikuttava ja tunnettu ADHD-liitto. Sen tavoitteena on myös yhdessä jäsenyhdistysten kanssa edistää ADHD-oireisten yksilöiden ja heidän läheistensä hyvinvointia. Liitto pyrkii myös lisäämään yhteiskunnan ja päättäjien ymmärrystä ADHD-oireisten yksilöiden tukemisen tärkeydestä edunvalvonnalla ja ajantasaista tietoa jakamalla. (ADHD-liitto ry 2017a; ADHD-liitto ry 2017b.)

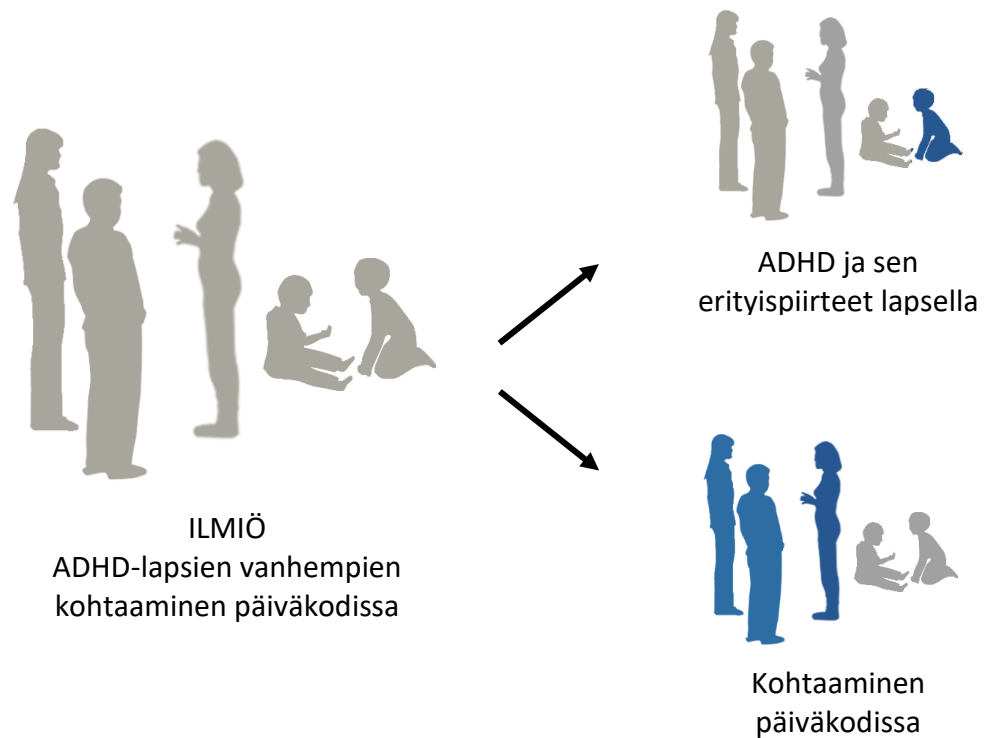
2.3 Tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Tavoitteena opinnäytetyössämme on tuottaa tietoa ADHD-lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa. Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksiksi asetimme:

1. Miten ADHD-lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa?
2. Miten ADHD-lapsien vanhempien kohtaamista tulisi kehittää vanhempien näkökulmasta?

2.4 Tiedonhaun kuvaus

Opinnäytetyön teorettinen viitekehys muodostuu käsitteistä ADHD, ADHD:n erityispiirteet lapsella, ADHD-lapsen vanhempi, päiväkodin kasvattajat, kohtaaminen päiväkodissa ja kohtaaminen yhteistyön perustana. Kuviossa 1. olemme havainnollistaneet opinnäytetyön teoreettista viitekehystä.

KUVIO 1. Opinnäytetyön teorettinen viitekehys

Opinnäytetyömme tiedonhankinnassa hakusanoina käytimme ADHD, ADHD+lapsi, vanhemmat, vanhemmuus, ADHD+vanhemmuus, kohtaaminen, vuorovaikutus, varhaiskasvatus, erityiskasvatus, kasvatuskumppanuus, varhaiskasvatus+yhteistyö. Olemme tarkastaneet käyttämämme hakusanat Finton tarjoamassa yleinen suomalainen asiasanasto -palvelussa. Opinnäytetyössä olemme käyttäneet suomenkielisen aineiston lisäksi englanninkielistä ja ruotsinkielistä aineistoa. Toteutimme myös tiedonhaun käyttäen englanninkielisiä ja ruotsinkielisiä hakusanoja opinnäytetyön ilmiön osalta. Englanninkielisinä hakusanoina käytimme ADHD,

ADHD+child, early childhood education, daycare, day care ja kindergarten. Ruotsinkielisinä hakusanoina käytimme ADHD, ADHD+barn, småbarnpedagogiken, småbarnfostran, barndagvård ja daghem. Opinnäytetyön tutkimuksen osalta käytimme hakusanoja tutkimus, laadullinen+tutkimus, kvalitatiivinen+tutkimus, haastattelututkimus ja teemahaastattelu.

Tiedonhankinnassa käytimme Finna, Masto-Finna, Google Scholar, Melinda, Arto, EBSCO, LIBRIS -tietokantoja. Hankimme lisäksi aineistoa kirjastojen tietokantojen avulla. Tutustuimme myös ilmiöön liittyviin aiemmin julkaistuihin opinnäytetöihin Theseuksessa sekä väitöskirjoihin ja pro gradu-tutkielmiin yliopistojen hakuohjelmissa. Aiemmin julkaistujen opinnäytetöiden, väitöskirjojen ja pro gradu -tutkielmien lähdeluetteloista löysimme myös hyödyllisiä lähteitä opinnäytetyöhömmme. Tiedonhaun osalta käytimme hyödyksi Lahden ammattikorkeakoulun kirjastopalveluiden informaatikon asiantuntemusta käymällä tiedonhakuklinikalla keväällä 2017. Taulukossa 1. olemme havainnollistaneet tiedonhaun.

TAULUKKO 1. Opinnäytetyön tiedonhaussa käytetyt tietokannat ja hakusanat

Tieteelliset tietokannat	Hakusanat		
	Suomen kieliset	Englannin kieliset	Ruotsin kieliset
Masto-Finna	ADHD	ADHD	ADHD
Google Scholar	ADHD+lapsi	ADHD+child	ADHD+barn
Melinda	vanhemmat	early childhood	småbarn-
Arto	vanhemmuus	education	pedagogiken
Academic Search Elite	ADHD+vanhemmuus	daycare	småbarnfostran
(EBSCO)	kohtaaminen	day care	barndagvård
LIBRIS	vuorovaikutus	kindergarte	daghem
Theseus	varhaiskasvatus		
Yliopistojen hakuohjelmat	erityiskasvatus		
Helmet	kasvatuskumppanuus		
Ratamo-kirjasto	varhaiskasvatus		
Lastukirjastot	+yhteistyö		
	tutkimus		
	laadullinen tutkimus		
	kvalitatiivinen tutkimus		

Tiedonhankinnassa huomioimme lähdekriittisyyden ja lähteiden tuoreuden sekä monipuolisuuden. Käytimme opinnäytetyössä suurimmaksi osaksi alle kymmenen vuotta vanhoja lähteitä. Päädyimme käyttämään työssämme muutamaa vanhempaa teosta, joihin oli viitattu uudemmissa teoksissa ja joiden tiedon katsoimme olevan vanhentumatonta. Lähteinä käytimme pääosin tutkittua tietoa, kuten painettua kirjallisuutta esimerkiksi ADHD:sta, vanhemmuudesta, vanhempien ja varhaiskasvattajan välisestä kohtaamisesta ja yhteistyöstä varhaiskasvatuksessa sekä laadullisesta tutkimuksesta. Internettilähteinä käytimme erityisesti ADHD-liiton, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Opetushallituksen ja Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ylläpitämää Käypä hoito -sivustoja. Käytimme myös lähteinä artikkeleita ja tutkimuksia sekä ilmiöön liittyviä asiakirjoja ja lakeja.

3 ADHD JA SEN ERITYISPIIRTEET LAPSELLA

Opinnäytetyömme kolmannessa luvussa käsittelemme yleisesti ADHD:ta ja sen erityispiirteitä lapsella (Kuvio 2.). Käsittelemme luvun kahdessa ensimmäisessä kappaleessa erikseen ADHD:ta ja sen oireita yleisestä näkökulmasta ja lapsen näkökulmasta. Seuraavissa kappaleissa avaamme ADHD:n liitännäishäiriöitä ja sairauksia, sen esiintyvyyttä ja syitä, diagnosointia ja hoitomuotoja yleisestä tasosta lapsen erityispiirteisiin.

KUVIO 2. ADHD ja sen erityispiirteet lapsella

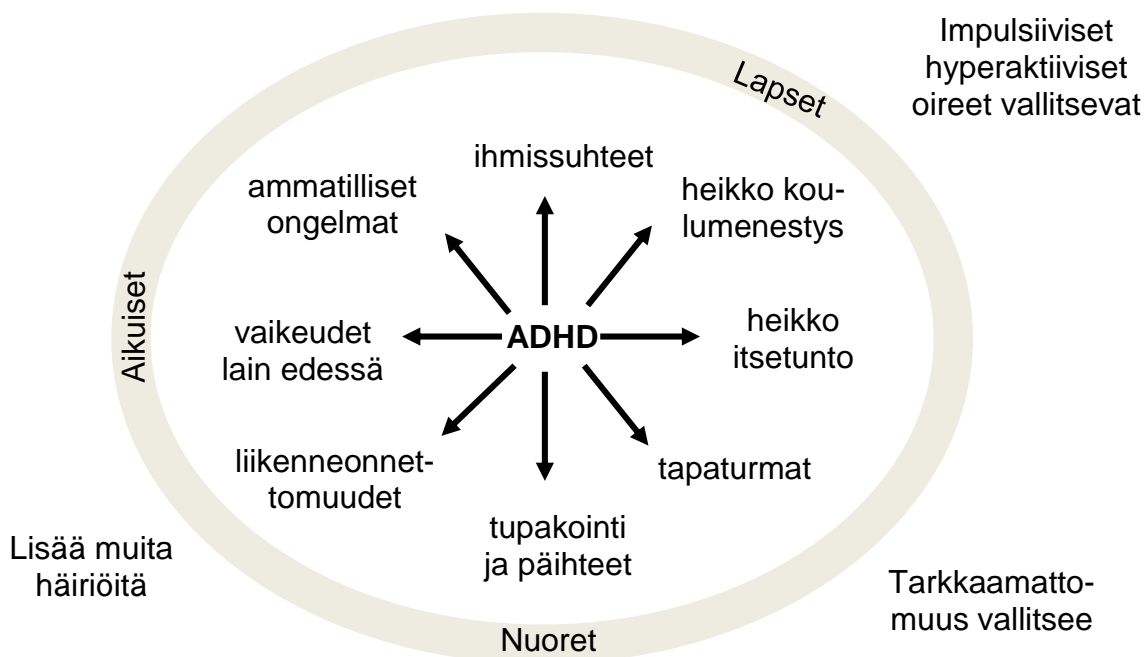
3.1 ADHD ja sen oireet

ADHD on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö. ADHD lyhenne tulee englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder. (ADHD-liitto ry 2017e; Juusola 2012, 29; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 72.) Se on aivojen toiminnan häiriö, joka johtuu pääosin kahden välittäjäaineen, noradrenaliinin ja dopamiinin vähentyneestä määrästä aivojen osissa. ADHD näkyy erityisesti poikkeavana toimintana vasemmassa aivopuoliskossa ja etuotsalohkossa. Etuotsalohko säätelee muun muassa tarkkaavaisuutta, motivaatiota, suunnitelmallisuutta ja omatoiminnanohjausta. Kun välittäjäaineiden määrä on vähentynyt etulohkossa, on asioiden hahmottaminen, tehtävien aloittaminen, valintojen tekeminen arjen tilanteissa ja suunnitelmista kiinni pitäminen haastavaa. (Adler & Florence 2009, 36; Juusola 2012, 29; Lehtokoski

2004, 11; Moilanen 2012a, 37; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.) ADHD on ihmisen koko elämän säilyvä neuropsykiatrinen häiriö (Adler & Florence 2009, 36, 38).

ADHD:n keskeisimpiä oireita ovat tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus (ADHD-liitto ry 2017e; Adler & Florence 2009, 37; Juusola 2012, 32; Kutscher 2008, 21; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017). Tarkkaamattomuudella tarkoitetaan vaikeutta ylläpitää tarkkaavuutta, mikä ilmenee monissa asioissa. Tarkkaamattomuus esiintyy muun muassa keskittymisvaikeutena, haasteena noudattaa ohjeita ja saada tehtäviä valmiiksi, vaikeutena suunnitella toimintaa, huolimattomuusvirheinä ja tavaroiden hukkaamisena. (Adler & Florence 2009, 36–37; Beckman & Fernell 2007, 26; Juusola 2012, 32; Kutscher 2008, 21–30; Moilanen 2012a, 35–36; Quinn & Stern 2009, 15; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.)

Yliaktiivisuudella tarkoitetaan vaikeutta pysyä paikallaan. Yliaktiivisuus näkyy muun muassa kiemurteluna istuessa, vauhdikkuutena, jatkuvana puhumisena, käsien ja jalkojen hermostuneena liikkeenä, levottomuutena ja vaikeutena vuoron odottamisessa. (Adler & Florence 2009, 37; Beckman & Fernell 2007, 26; Juusola 2012, 32; Kutscher 2008, 21–30; Moilanen 2012a, 35–36; Quinn & Stern 2009, 17; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.) Impulsiivisuudella viitataan ajattelemattomuuteen ennen toimintaan ryhtymistä. Impulsiivisuus ilmenee vaikeuksina odottaa omaa vuoroa, toisen keskeyttämisenä, vaikeutena hillitä itseään ja oman toiminnan tiedostamattomuutena. Muita oireita ovat muun muassa epäjärjestystaipumus, häiriintymisalttius ja vaikeudet tunnesäätelyssä. (Adler & Florence 2009, 37; Beckman & Fernell 2007, 26; Juusola 2012, 32; Kutscher 2008, 21–30; Moilanen 2012a, 35–36; Quinn & Stern 2009, 18; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.) Oireet ovat ihmisen kehitystasoon nähden poikkeavia ja ne haittaavat jokapäiväistä elämää. ADHD-oireet näyttäytyvät erilaisina eri vaiheissa elämää. (Moilanen 2012a, 35–36 & Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.) Kuviossa 3. on hahmotettu ADHD-oireiden muuttumista iän myötä.

KUVIO 3. ADHD-oireiden muuttuminen iän myötä (Moilanen 2012a, 37)

3.2 ADHD ja sen oireet lapsella

Luotettava ADHD diagnosointi voidaan tehdä aikaisintaan 5-6 vuotiailla lapsille, koska alle 5-vuotiaat lapset ovat luonteeltaan usein lyhytjänteisiä ja vilkkaita. Lyhytjänteisyyden ja vilkkauden takia aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden haasteisiin liittyvien poikkeavien oireiden erottaminen voi olla haasteellista. Alle 5-vuotiaan kohdalla puhutaan useimmiten ADHD:n sijasta tarkkaavaisuus- ja ylivilkkaisuushäiriöstä, koska ADHD voidaan yleensä todeta aikaisintaan 5-vuotiaana. (ADHD-liitto ry 2017f; Barkley 2008, 35 & Juusola 2012, 31; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.) Opinnäytetyössämme käytämme käsitettä ADHD-lapsi, koska haastattelun kohderyhmän lapsilla on diagnosoitu ADHD.

Alle 5-vuotiaalla lapsella ADHD:n oireet ilmenevät useimmiten tarkkaamattomuutena ja ylivilkkautena lapsen ollessa päiväkodissa (Adler & Florence 2009, 37; Laver-Bradbury, Thompson, Weeks, Daley & Sonuga-Barke

2010, 15; Rantala 2016, 463). Tarkkaamattomuus ilmenee huolimattomuutena, kyvyttömyytenä kuunnella puhetta tai olla keskeyttämättä, toimintojen tai leikkien kesken jäämisenä ja tekemättömyytenä. Tarkkaamattomuudesta kertoo myös taipumus hukata tai unohtaa tavaroita ja leluja, pitkäjänteistä keskittymistä vaativien tehtävien välttely sekä haasteet tehtävien aloittamisessa ja lopettamisessa. Tarkkaamattomuus vaikuttaa lapsen kykyyn huomioida vaaroja, mikä johtaa usein vaaratilanteisiin. (ADHD-liitto ry 2017f; Adler & Florence 2009, 37; Almer & Sneum 2012, 26; Kutscher 2012, 50; Laver-Bradbury, ym. 2010, 15–18; Puustjärvi 2017.)

Ylivilkkaus ilmenee lapsella kiemurteluna ja liikehdintänä, haasteena paikallaan olemisessa, vaikeutena osallistua hiljaisuutta vaativiin toimintoihin ja tilanteisiin sopimattomana käyttäytymisenä. Ylivilkkaudesta kertoo myös jatkuva puhuminen sekä sääntöjen ja ohjeiden noudattamisen haasteet. Ylivilkkaus näkyy myös impulsiivisena käyttäytymisenä, mikä ilmenee jaksamattomuutena odottaa vuoroaan ja toisten leikkien ja toimintojen keskeyttämisenä sekä kysymyksiin vastaamisena ennen kuin kysymys on esitetty loppuun. (ADHD-liitto ry 2017f; Adler & Florence 2009, 37; Almer & Sneum 2012, 26; Kutscher 2012, 50; Laver-Bradbury, ym. 2010, 15–18; Puustjärvi 2017.) ADHD:n oireet näkyvät lapsen eri kehityksen osa-alueilla kuten tunne-elämässä, sosiaalisissa taidoissa ja vuorovaikutuksessa, kognitiivisissa toiminnoissa, oman toiminnan ohjauksessa sekä motoriikassa (Koivunen & Lehtinen 2015, 141; Laver-Bradbury, ym. 2010, 16 Viljamaa 2009, 84–87; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 72).

3.3 Liitännäishäiriöt ja sairaudet

Usein ADHD:n kanssa esiintyy samanaikaisesti muita häiriöitä ja sairauksia, joilla on samankaltainen neurobiologinen alkuperä. Osa häiriöistä ja sairauksista voi kehittyä sekundaarisina. Liitännäishäiriöt ja sairaudet riippuvat suuresti yksilön iästä ja ympäristötekijöistä. (Beckman & Fernell 2007, 24; Kutscher 2012, 18; Moilanen 2012a, 36,140; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.) ADHD-liitto ry:n (2017g) sekä Suomalainen

Lääkäriseura Duodecimin (2017) mukaan noin 50-90 prosentilla ADHD diagnosoiduista on jokin liitännäissairaus.

Lapsilla tavanomaisia liitännäishäiriöitä ja sairauksia ovat epilepsia, hieno- ja karkeamotoriikan ja aistitiedon käsittelyn ongelmat, puheen ja kielen kehityksen häiriöt sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen poikkeavuudet. Erityiset oppimisvaikeudet ovat myös tavallisia. Liitännäishäiriöitä ja sairauksia ovat myös tic-oireet eli motorinen tai äänellinen nykimisoire, unihäiriöt sekä yö- ja päiväkastelu. Uhmakkuus- ja käytöshäiriöt ovat yksi tavallisimmista liitännäishäiriöistä lapsella. Lapsella voi olla myös liitännäishäiriönä ja sairauksina psyykkisiä ongelmia, joita ovat ahdistuneisuushäiriö, masennus, traumaperäinen stressihäiriö sekä kaksisuuntainen mielialahäiriö. (ADHD-liitto ry 2017g; Moilanen 2012b, 140–143; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017.)

3.4 Esiintyvyys ja syyt

ADHD-liitto ry:n (2017h) mukaan diagnoosit ovat lisääntyneet viime vuosien aikana, minkä nähdään johtuvan ADHD-tietouden lisääntymisen ja muuttuneiden diagnoosikriteerien myötä. ADHD:n esiintyvyydestä on tehty erilaisia tutkimuksia, joiden tulokset ovat vaihdelleet riippuen diagnoosiin käytetyistä kriteereistä. Meta-analyysien mukaan noin 5 prosentilla lapsista ja nuorista on diagnoosin kriteerit täyttävä ADHD ja aikuisilla ADHD:n esiintyvyys on 2-5 prosentin välillä (ADHD-liitto ry 2017h; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017). ADHD:n esiintyvyyteen vaikuttaa lasten ja nuorten kohdalla sukupuoli. Pojilla ADHD on yleisempi kuin tytöillä, tämän uskotaan johtuvan pojilla ilmenevien oireiden helpommasta tunnistamisesta. Esiintyvyyteen vaikuttaa myös ikä, koska ADHD:n diagnoosikriteerit eivät välttämättä enää täyty aikuisiällä. (Moilanen 2012a, 35; Paul 2011, 49; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 71.)

ADHD:n kehittymiseen voivat vaikuttaa perinnölliset tekijät, raskauteen ja synnytykseen liittyvät tekijät, synnynnäiset rakenteelliset ominaisuudet ja erilaiset psykososiaaliset tekijät (ADHD-liitto ry 2017e; Adler & Florence

2009, 39; Almer & Sneum 2012, 33, 40; Barkley 2008, 101–103; Lehtokoski 2004, 15–16; Paul 2011, 47–48; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 71–72). Voutilaisen ja Puustjärven (2014, 71) mukaan kaksos- ja adoptiotutkimuksilla on osoitettu, että perinnöllisten tekijöiden vaikuttavuus on 60-90 prosenttia. Almer ja Sneum (2012, 33) sekä Barkley (2008, 103) ovat myös kertoneet kaksos- ja adoptiotutkimuksien samankaltaisista tuloksista.

Raskaudenaikana ADHD:n riskiä lisäävät muun muassa jotkin virtsatietaudit, äidin tupakoiminen ja päihteiden käyttö. Raskaudenaikainen stressi voi myös aiheuttaa riskiä. ADHD:n riskiä synnytyksessä lisäävät lapsen pieni syntymäpaino, synnytykseen liittyvät traumat, vastasyntyneen hapenpuute ja veren pieni glukoosipitoisuus sekä syntymän ennenaikaisuus. (Almer & Sneum 2012, 40; Barkley 2008, 101–102; Beckman & Fernell 2007, 26; Lehtokoski 2004, 15; Moilanen 2012a, 38; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 72.) Lehtokosken (2004, 15) mukaan raskauteen ja synnytykseen liittyviä riskejä on todettu 10-15 prosentilla ADHD-diagnosoiduista. Synnynnäiset rakenteelliset ominaisuudet voivat johtua muun muassa aivojen toimintaan vaikuttavasta kehityshäiriöstä, aivoja vahingoittavista taudeista ja tapaturmista (Lehtokoski 2004, 15; Paul 2011, 47–48). ADHD:n riskiä lisääviä psykososiaalisia tekijöitä ovat muun muassa perushoidon ja turvan puute sekä koettu väkivalta. Psykososiaalisten riskitekijöiden ei katsota olevan yksinomaan ADHD:n aiheuttajana. (Lehtokoski 2004, 15–16; Moilanen 2012a, 38; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 72.)

3.5 Diagnosointi ja hoitomuodot

Kun vanhemmilla tai varhaiskasvattajilla päiväkodissa herää lapsesta huoli ADHD:n kaltaisten oireiden ilmentyessä, on ADHD:n arviointi tarpeen (Moilanen 2012b, 138). Vaikka lapsella esiintyisi ADHD:n oireita, voidaan luotettava diagnoosi tehdä yleensä aikaisintaan lapsen ollessa 5 -vuotias (Juusola 2012, 131). ADHD:n diagnosointi perustuu arviointiin, jolla selvitetään täyttyvätkö diagnoosikriteerit (Moilanen 2012b, 138).

Suomessa ADHD:n diagnosoinnissa käytetään Maailman terveysjärjestön eli WHO:n kansainvälistä ICD-10 tautiluokitusta. Tautiluokituksen mukaan ADHD:ta kutsutaan yleisnimikkeellä hyperkineettiset häiriöt, josta käytetään diagnoosikoodia F90.0. ADHD diagnoosikriteerin täyttymiseksi vaaditaan vähintään kuusi tarkkaamattomuusoiretta yhdeksästä, vähintään kolmea yliaktiivisuusoiretta viidestä sekä kolmea impulsiivisuusoiretta neljästä. (ADHD-liitto ry 2017h; ADHD-liitto ry 2017i; Almer & Sneum 2012, 26; Moilanen 2012b, 139; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 74.) Oireiden tulee olla pitkäkestoisia, millä tarkoitetaan vähintään yli puoli vuotta kestäviä oireita. Oireista aiheutuu myös haittaa ja ne ovat poikkeavia lapsen ikä- ja kehitystasosta. ADHD-oireiden tulee olla riippumattomia muista sairauksista ja syistä sekä niiden tulee esiintyä useammassa ympäristössä. (ADHD-liitto ry 2017i; Beckman & Fernell 2007, 24; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 74.) Tämän takia ADHD-oireiden esiintymisen arviointia varten tarvitaan eri ihmisten, kuten vanhempien, varhaiskasvattajien ja lääkärin, havaintoja lapsesta. Havainnoinnista muodostuvat eri ympäristöjen oirekuvat ovat osa esitietoja. Jos esitietojen ja lääkärin tutkimusten jälkeen koetaan tarvetta tutkimuksen jatkamiselle, toteutetaan yksilölliset lisätutkimukset ADHD-diagnoosikriteereiden täyttymisen arvioimiseksi. (Moilanen 2012b, 138.)

Hoito tulisi aloittaa välittömästi, kun lapsella havaitaan ADHD:n oireita. Hoitoon kuuluvien tukitoimien aloittaminen ei vaadi diagnosointia. Vastuun järjestämisestä on ensisijaisesti yksilön asuinkunnan peruspalveluilla ja lähiympäristöllä. ADHD:n hoito suunnitellaan aina yksilöllisesti lapsen ja hänen perheensä tarpeen ja tavoitteiden mukaan. (ADHD-liitto ry 2017j; Moilanen 2012b, 144; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 76.) Hoito on monimuotoista ja sillä tuetaan yksilön hyvinvointia ja elämässä pärjäämistä. ADHD:n hyvä hoito muodostuu riittävästä tiedonsaannista sekä psykososiaalisista hoidoista ja lääkehoidoista. (Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 76.)

Psykososiaalisilla hoidoilla tarkoitetaan erilaisia lääkkeettömiä hoitoja, joita ovat yleisimmin kotona, päiväkodissa ja koulussa tapahtuva käyttäytymisohjaus, vanhempain ohjaus ja erilaiset päiväkodin ja koulun tukitoimet. Psykososiaalisena hoitomuotona käytetään myös tarpeen mukaan muun muassa terapioita ja ADHD-valmennusta. (Moilanen 2012b, 147–148; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 76–77.) Lääkehoitoa aloitetaan, kun psykososiaalinen hoito ei ole riittävää. Se vähentää ADHD:n keskeisiä oireita ja parantaa tehokkaammin toimintakykyä. Lääkehoito toteutetaan yhdessä psykososiaalisen hoidon kanssa, ja sen alkamisesta päättää lastenlääkäri tai -neurologi, lasten- tai nuorisopsykiatri tai muu lasten tai nuorten psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen ja ADHD:n hoitoon perehtynyt lääkäri. Lääkehoidossa käytetään aivojen dopamiini -välittäjäaineeseen vaikuttavia stimulantteja sekä noradrenaliiniin vaikuttavaa atomoksetiinia. Lääkehoito on yksilöllistä ja sitä seurataan tarkoin. (Moilanen 2012b, 149–150; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 76–77.)

Hoito painottuu eri tavoin yksilön eri ikävaiheissa. Päiväkotikäisellä käytetään ensisijaisesti psykososiaalisia hoitoja, kun taas kouluiästä eteenpäin käytetään sekä psykososiaalisia hoitomuotoja, että lääkehoitoja. (Moilanen 2012b 144–146; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 76.) Vastuu hoidosta muuttuu myös iän myötä. Pienen lapsen hoidosta vastaavat pääasiassa vanhemmat ja muut aikuiset, kun taas lapsen kasvaessa lapsi osallistuu vastuun ottamiseen hoidosta. ADHD:n hoidossa otetaan huomioon liitännäishäiriöt. (Moilanen 2012b 144–146; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017; Voutilainen & Puustjärvi 2014, 76.)

4 ADHD-LAPSEN VANHEMMAN KOHTAAMINEN PÄIVÄKODISSA

Opinnäytetyömme neljännessä luvussa käsittelemme kohtaamista ja sen perusteita. Luvussa avaamme kohtaamista päiväkodissa toteutettavan yhteistyön perustana. Avaamme myös käsitteitä päiväkodin kasvattaja ja ADHD-lapsen vanhempi erityisesti kohtaamisen näkökulmasta (Kuvio 4.).

KUVIO 4. ADHD-lapsen vanhemman kohtaaminen päiväkodissa

4.1 Kohtaaminen

Kohtaaminen on yksilöiden välistä kanssakäymistä (Mattila 2007, 12). Se on läsnä olemista kyseisellä hetkellä kohdattavan yksilön kanssa. Kohtaamista ei voi suorittaa eikä sen toteuttamiseen ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa. Se on toisen kuuntelemista ja ymmärtämistä. Kohtaaminen on toisen vakavasti ottamista, arvostamista sekä välittämistä. Siinä jaetaan ja annetaan. Tärkeintä kohtaamisessa on asettautua toisen ihmisen asemaan, mitä kutsutaan empatiakyvyksi. Empatiakyky edellyttää yksilöltä toisen ymmärtämistä ja erilaisuuden hyväksymistä ja sietämistä. (Koivunen 2009, 159–160; Mattila 2007, 12–13.) Asiakkaan ja ammattilaisen kohtaamisen tärkeyttä painotetaan yleisesti sosiaaalialalla. Sosiaaalialalla tehtävä työ on auttamis- ja vuorovaikutustyötä, jota tehdään asiakaslähtöisesti. Asiakkaan ja ammattilaisen välillä vallitsee aina jonkinlainen auttamis- ja vuorovaikutustilanne, jonka takia kohtaamisen taitoa pidetään ammattilaisen yh-

tenä tärkeimmistä osaamisvaatimuksista. (Kirveslahti, ym. 2014, 36; Mäkisalo-Ropponen 2011, 37; Mönkkönen 2007, 14.) Mäkisalo-Ropponen (2011, 37) mukaan kohtaaminen mahdollistaa niin vuorovaikutuksen kuin auttamisen.

Varhaiskasvatuksessa vanhemmat ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset kohtaavat muun muassa päivittäisissä ja sovituissa keskusteluissa, vanhempainilloissa, erilaisissa juhlissa ja tapahtumissa sekä vanhempainyhdistystoiminnassa (Järvinen, ym. 2009, 164). Opinnäytetyössämme käsittelemme kohtaamista, joka tapahtuu päivittäisissä keskusteluissa. Kaskelan ja Kekkosen (2006, 44) mukaan päivittäistä kohtaamista tapahtuu vanhemman tuodessa tai hakiessa lasta päiväkodista. Päivittäisissä keskusteluissa puhutaan ja jaetaan lapsen päivän aikana nähtyjä, kuultuja ja lapsen kanssa yhdessä koettuja asioita (Kaskela & Kekkonen 2006, 45). Tämä vaatii varhaiskasvattajalta päivän aikana jokaisen lapsen yksittäistä huomiointia sekä hänen tekemistensä ja kehityksensä havainnointia (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2013, 298). Lapsen osallisuus ja kuulluksi tuleminen ovat tärkeitä päivittäisissä kohtaamisissa. Ne tapahtuvat lapsen kertoessa päivän tapahtumista, tunteista ja ajatuksistaan. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44.)

Vaikka kasvattajalle päivittäiset keskustelut voivat olla tavanomaisia, vanhemmille ne ovat merkityksellisiä ja auttavat vanhempaa ymmärtämään lasta kokonaisvaltaisemmin. Päivittäiset keskustelut antavat vanhemmalle myös arvokkaita muistoja lapsen lapsuudesta. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45.) Päivittäisissä keskusteluissa vanhemman kanssa päiväkodin varhaiskasvattajien on tärkeä kiinnittää huomiota myönteisiin asioihin, jotka liittyvät lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistamiseen. Lapsen kasvuun, kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyviä huolenaiheita tulisi tuoda esille mahdollisimman konkreettisesti ja ratkaisulähtöisesti. Tärkeintä on etsiä ratkaisua yhdessä vanhemman kanssa. (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45; Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén, Välimäki 2012, 154–155; Rautamies, Laakso & Poikonen 2011, 204.)

Kasvatus nähdään vuorovaikutustyönä. Päivittäinen kohtaaminen muodostuu vanhemman ja varhaiskasvatuksen ammattilaisen välisestä vuorovaikutussuhteesta. (Nummenmaa 2011, 39.) Nummenmaa (2011, 39) mukaan varhaiskasvatuksessa tapahtuva vuorovaikutus muodostuu ammattilaisen toiminnasta, auttavasta suhteesta, läsnäolevasta mielestä, dialogista, kuuntelemisesta ja kysymisestä.

Varhaiskasvatuksessa tapahtuva vuorovaikutus edellyttää varhaiskasvatuksen ammattilaiselta ammatillista osaamista (Nummenmaa 2011, 39). Varhaiskasvatuksen ammattilainen tuo vuorovaikutussuhteeseen oman ammatillisen osaamisensa, kun taas vanhempi oman lapsensa tuntemisen (Ahonen 2017, 243). Ammattilaisen toiminnan lisäksi varhaiskasvatuksessa tapahtuva vuorovaikutus muodostuu auttavasta suhteesta (Nummenmaa 2011, 43). Nummenmaa (2011, 43) tarkoittaa auttavalla suhteella vanhemman ja varhaiskasvatuksen ammattilaisen välistä vuorovaikutussuhdetta, jonka myötä mahdollistuu avoin ja vastavuoroinen kommunikatio. Peruselementtejä auttavassa suhteessa ovat kunnioittaminen, kiinnostuksen osoittaminen sekä hyväksyvä ja ymmärtävä avoimuus.

Läsnäoleva mieli on ammatillisen vuorovaikutussuhteen perusta, jolla tarkoitetaan tietoista läsnäoloa vuorovaikutuksessa. Tietoinen läsnäolo ilmenee kykynä olla avoin vuorovaikutuksen toisen osapuolen näkökulmille. Jos vuorovaikutussuhteen toinen osapuoli ei pysty olemaan läsnä vuorovaikutuksessa, hän tarkastelee asioita vain omien käsitystensä ja uskomustensa kautta. Tietoinen läsnäolo mahdollistaa avoimuuden vuorovaikutussuhteessa. Se mahdollistaa myös uusien näkökulmien syntymisen ja mahdollisten haasteiden ratkaisemisen. (Nummenmaa 2011, 45–46.)

Nummenmaan (2011, 47) mukaan onnistunut vuorovaikutus mahdollistaa dialogin. Dialogilla ei tarkoiteta keskustelua vaan se on ihmisten välistä tasavertaista vuorovaikutusta, jolla pyritään yhteisen ymmärryksen rakentamiseen (Järvinen, ym. 2009, 119; Mönkkönen 2007, 86). Se rakentuu toisiinsa tukevasta vuorovaikutuksesta ja kuuntelusta, joka mahdollistaa yhdessä ajattelemisen. Dialogissa molemmat osapuolet osallistuvat vuorovaikutukseen aktiivisesti ja sitoutuvasti. Se perustuu osapuolten väliseen

kunnioitukseen, luottamukseen ja avoimuuteen. (Järvinen, ym. 2009, 119; Kaskela & Kekkonen 2006, 38; Kirveslahti, ym. 2014, 39; Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 138; Mönkkönen 2007, 87–89; Väisänen, Niemelä & Suua 2009, 11.) Dialogi on vastavuoroista ja tasapainoista. Molemmilla osapuolilla on myös tärkeä osuus dialogin onnistumisen kannalta, koska he tuovat siihen omat näkemyksensä, mielipiteensä, arvonsa ja uskomuksensa. Parhaimmillaan dialogissa molemmat osapuolet voivat oppia ja muuttaa mielipiteitään ja asenteitaan. (Järvinen, ym. 2009, 119; Kirveslahti, ym. 2014, 39; Mönkkönen 2007, 87–89.)

Vanhemman ja varhaiskasvattajien välisessä vuorovaikutuksessa kuunteleminen on tärkeässä osassa. Kuunteleminen on aktiivista toimintaa, jossa asetutaan kuulemaan toisen ihmisen ajatuksia ja mielipiteitä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32; Nummenmaa 2011, 49.) Se vaatii läsnäoloa, keskittymistä, toisen huomioimista ja kuulemisen muistamista. Kuunteleminen näkyy kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Turvallinen ja myönteinen ilmapiiri ovat edellytyksenä onnistuneelle kuuntelemiselle. (Kaskela & Kekkonen 2006, 32; Nummenmaa 2011, 49.)

Nummenmaan (2011, 52–56) mukaan kysyminen niin kuin kuuleminenkin on tärkeässä osassa vuorovaikutusta. Kysymisen tarkoituksena on avata keskustelun aiheita sekä johdatella tarkastelemaan niitä syvällisemmin. Se mahdollistaa myös asioiden katsomisen uudesta näkökulmasta. Kysyminen on osa vuorovaikutusta, jolloin vuorovaikutus määrittelee milloin, mitä ja miten kysytään. Kysymisessä pyrkimyksenä ei ole kysymyksen esittäminen vaan keskustelun vieminen eteenpäin. Kysymyksillä on erilaisia tarkoituksia, kuten tiedon hankinta tai varmistaminen, uuden näkökulman löytäminen, asioiden kuvaaminen, asioiden tai oman toiminnan pohtiminen syvällisemmin.

4.2 Kohtaaminen päiväkodissa toteutettavan yhteistyön perustana

Päivähoitoa koskevan varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on toimia yhdessä lapsen ja hänen vanhempansa kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi

sekä tukea vanhempaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatustilaki 580/2015 2a§). Kasvatus on niin kotona kuin päiväkodissa haastava tehtävä. Perheet tarvitsevat tukea kasvattamisessa ja varhaiskasvatuksen ammattilaiset varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. (Vilén, ym. 2013, 111.)

Varhaiskasvatussuunitelman perusteissa puhutaan yhteistyöstä. Yhteistyöllä tarkoitetaan vanhempien ja varhaiskasvattajien yhteistä sitoutumista lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen kehittämiseen. Yhteistyö muodostuu vanhempien ja varhaiskasvattajien välisestä luottamuksesta, tasa-arvoisesta vuorovaikutuksesta ja keskinäisestä kunnioituksesta. Perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset tulee ottaa huomioon yhteistyössä. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja siihen kuuluu lapsen päivittäisten tapahtumien ja kokemusten jakaminen vanhempien kanssa. Lapsen päivän tapahtumista ja kokemuksista keskusteleminen luo pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Yhteistyön toteutuminen vaatii päiväkodin varhaiskasvattajilta aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. (Varhaiskasvatussuunitelman perusteet 2016, 32–33.)

Vanhempien ja varhaiskasvattajien välisen yhteistyön rakentuminen alkaa tutustumiskäynneistä ja aloituskeskustelusta. Kun lapsi aloittaa päivähoiton, yhteistyön rakentuminen jatkuu pääpainotteisesti päivittäisissä kohtaamisissa. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 226; Ojanen, ym. 2013, 294.) Päivittäiset kohtaamiset lapsen tuonti ja hakutilanteissa luovat pohjan luottamuksen rakentumiselle, keskinäiselle kunnioitukselle sekä tasa-arvoiselle vuorovaikutukselle, jotka myös tukevat yhteistyön syntymistä. Päivittäiset kohtaamiset ja niiden kehittäminen ovat yhtä tärkeitä kuin keskustelutkin lapsen varhaiskasvatussuunitelman osalta. Kun vanhempien ja varhaiskasvattajien välinen yhteistyö on rakennettu hyvälle pohjalle, sekä yhteistyö että kohtaaminen ovat sujuvaa ja toimivaa haasteellisissakin tilanteissa. (Heinonen, ym. 2016, 226; Järvinen, ym. 2009, 119; Karila 2011, 78.)

4.3 Päiväkodin varhaiskasvattaja

Päiväkodin lasten hoito- ja kasvatusvastuussa oleva henkilökunta muodostuu moniammatillisista varhaiskasvattajista, joilla on ammatillinen pätevyys toteuttaa laadukasta varhaiskasvatusta (Järvinen, ym. 2009, 95; Laine, ym. 2012, 133). Kasvattajalla tarkoitetaan ihmistä, joka toimii lähikasvattajana lapselle. Lapsen vanhemmat ovat lapsen lähikasvattajia, mutta myös päiväkodin henkilökunta toimivat lapsen kasvattajina, varhaiskasvattajina. (Järvinen ym. 2009, 18–19.) Opinnäytetyössämme käytämme yhteistä käsitettä varhaiskasvattaja ammattilaisista, jotka työskentelevät sekä päivähoidossa että esikoulussa. Koivusen (2009, 129) mukaan varhaiskasvattajan tärkeimpiä ominaisuuksia ovat ammatillinen osaaminen ja kasvattajan persoona.

Varhaiskasvattajalla on tärkeä rooli niin lapsen vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä kuin päivittäisissä kohtaamisissa. Sekä yhteistyö että kohtaaminen edellyttävät varhaiskasvattajilta aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. (Järvinen, ym. 2009, 119; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33; Vilén, ym. 2013, 111.) Kohtaamisessa varhaiskasvattajan toiminnan perustana on kasvattajan hyvä itsetuntemus ja itsearviointi ammatillisesta osaamisesta sekä läsnäolosta vuorovaikutuksessa (Nummenmaa 2011, 39). Varhaiskasvattajan tulee tiedostaa oma ammatillinen osaamisensa, jotta hän voi tuoda osaamistaan vanhemman ja lapsen käyttöön sekä ottaa huomioon vanhemmalta saadun tiedon (Ojanen, ym. 2013, 294). Vuorovaikutuksessa varhaiskasvattajan on tärkeää myös tunnistaa ja tiedostaa tapansa olla ja toimia vuorovaikutuksessa. Edellä mainittujen asioiden tiedostamiseksi varhaiskasvattajan tulee ymmärtää niitä ohjaavat asiat, kuten olettamukset, uskomukset ja käsitykset. (Nummenmaa 2011, 40.) Varhaiskasvattajan tulee myös muistaa yhteistyötä kuin myös kohtauksista ohjaavat periaatteet, joita ovat muun muassa kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi (Heinonen, ym. 2016, 225).

4.4 Vanhemmuus ja sen erityispiirteet, kun lapsella on ADHD

Vanhemman perustehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin mahdollistaminen ja tukeminen (Lastensuojelulaki 2007/417, 2§). Vanhemmuus alkaa lapsen syntymästä ja se on läpi elämän kestävä tehtävä, johon vanhemmat sitoutuvat. Vanhemmuuteen kasvetaan ja siinä kehitetään. (Järvinen, ym. 2009, 15; Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 125.) Vanhemmuuden rakentumista ohjaavat vanhemman omat arvot ja näkemykset kasvattamisesta sekä käsitys omista kyvyistä selviytyä vanhempana. Yksilön oma lapsuus ja kokemukset vanhemmuudesta omien vanhempien kautta vaikuttavat vanhemmuuden rakentumiseen. Rakentumiseen vaikuttavat myös yhteiskunnassa vallitsevat kasvatussuuntaukset sekä yleiset käsitykset lapsista, vanhemmuudesta ja kasvattamisesta. (Järvinen, ym. 2009, 15; Järvinen, ym. 2012, 124–125; Laine, ym. 2012, 141; Ojanen, ym. 2013, 78–80.) Vanhemmuus ei ole koskaan valmista ja jokaisella vanhemmalla on oma käsityksensä siitä, mitä hyvä vanhemmuus on (Järvinen, ym. 2012, 125).

Vanhemmuus ei ole yksiselitteinen käsite. Vanhemmuutta ja vanhempana olemista voidaan tarkastella monesta näkökulmasta, kuten vanhemmuus tyylien, vanhemmuuden roolien ja vanhemmuuden osa-alueiden kautta. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009, 48; Vilén, ym. 2013, 86.) Ketolan ja Kurjenrauman (2017) sekä Vilénin ym. (2013, 86) mukaan vanhemmuus voidaan jakaa neljään osaan, joita ovat biologinen, juridinen, psyykinen ja sosiaalinen vanhemmuus. Biologisella vanhemmuudella tarkoitetaan geeniperimään perustuvaa vanhemmuutta (Ketola & Kurjenrauma 2017; Vilén, ym. 2013, 86). Juridisesta vanhemmuudesta käytetään käsitettä huoltajuus ja se määräytyy yhteiskunnan asettamien oikeuksien ja velvollisuuksien mukaan. Toisin sanoen juridinen vanhemmuus määräytyy avioliitossa isyysolettaman, isyyden tunnustamisen ja vahvistamisen sekä adoption kautta. Psyykkisessä vanhemmuudessa lapsi kokee aikuisen tunnetasolla vanhemmakseen. Sosiaalinen vanhemmuus tarkoittaa vahempaa, joka huolehtii lapsen käytännön ja arjen asioista. (Ketola & Kurjenrauma 2017; Vilén, ym. 2013, 86; Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2014, 10–11.) Opinnäytetyössämme käytämme yhtenäistä käsitettä vanhempi henkilöstä,

joka on lapsen vanhempi jollakin edellämainitussa vanhemmuuden osa-alueessa.

Barkleyn (2008, 20) mukaan ADHD-lapsen kasvattaminen nostaa vanhemmuuden uudelle tasolle. ADHD-lapsi, kuten jokainen lapsi, tarvitsee rinnalle kulkijaksi aikuisen, joka on niin fyysisesti kuin tunnetasollakin läsnä (Serenius-Sirve & Kippola-Pääkkönen 2012a, 153). ADHD-lapsen vanhemmilla on merkittävä rooli lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa (Serenius-Sirve & Kippola-Pääkkönen 2012b, 177). ADHD-lapsen kasvuun, kehitykseen sekä hyvinvointiin ja arjessa selviytymiseen vaikuttaa paljon, millaista tukea hän saa vanhemmaltaan ja millaisia kasvatuskäytäntöjä vanhemmalla on (Serenius-Sirve & Kippola-Pääkkönen 2012a, 153).

Barkley (2008, 31) jakaa ADHD-lapsen vanhemmuuden kolmijakoisesti periaatelähtöiseen, johtavaan ja tieteelliseen vanhemmuuteen. Periaatelähtöisellä vanhemmuudella tarkoitetaan omien periaatteiden ja kasvatustehtävän muodostamista, joka edellyttää vanhemman vastuun ottamista itse tekemistään ratkaisuista ja toimimaan oman suunnitelman mukaisesti haastavissakin tilanteissa (Barkley 2008, 21). Johtava vanhemmuus edellyttää niin sanotusti tilannejohtajuutta lapsen elämästä. Vanhemman tulee ottaa vastuuta ja tehdä lapseen liittyviä päätöksiä. Johtavassa vanhemmuudessa nähdään vanhemman olevan merkittävässä asemassa ADHD-piirteisen lapsen elämän tukemisessa. (Barkley 2008, 26–27.) Tieteellinen vanhemmuus tarkoittaa oman tiedon puutteen myöntämistä, ADHD:hen liittyvän informaation hankkimista ja arvioimista. Tieteellinen vanhempi myös kokeilee uusia tapoja ja keinoja sekä hankkii apua ammattilaisilta. (Barkley 2008, 28–30.) Barkleyn (2008, 20) mukaan vaikka ADHD-lapsen kasvattaminen on haastavaa se voi olla myös antoisaa, jos vanhempi ottaa haasteen vastaan. Vanhemmuus voi olla ainutlaatuinen mahdollisuus itsensä kehittämiseen. Jokainen ADHD-lapsi tarvitsee vanhempansa, minkä tiedostamalla vanhempi voi saada elämänsä syvemmän tarkoituksen kuin monen muu asian kautta.

ADHD-lapsi piirteineen asettaa vanhemman vaativaan kasvatustehtävään, joka vaatii vanhemmalta paljon enemmän aikaa ja omistautumista (Barkley 2008, 20; Lajunen & Laakso 2011, 120). Vanhempi voi kokea tulevansa toimeen hyvin tai tarvitsevansa tukea kasvatustehtävässä (Juusola 2012, 119). ADHD-lapsen käyttäytyminen vaikuttaa niin vanhemman jaksamiseen ja kokemukseen vanhemmuudesta kuin perheen rutiineihin sekä perheenjäsenten suhteisiin ja rooleihin (Fox, Vaughn, Wyatte & Dunlap 2002; 830; Kendall & Shelton 2003, 257). Vanhemman omat voimavarat ja niiden vahvistaminen ovat tärkeitä hänen hyvinvointinsa ja jaksamisensa sekä lapsen kasvattamisen vuoksi (Serenius-Sirve & Kippola-Pääkkönen 2012b, 177).

Lapsi ADHD-piirteineen saa vanhemmissa aikaan erilaisia tunteita ja tarpeita, jotka vaikuttavat niin kohtaamiseen kuin yhteistyöhönkin päiväkodissa (Fox, ym. 2002; 830; Kendall & Shelton 2003, 257). Vanhemman omat tunteet ja tarpeet vanhempana jaksamisesta ja pystymisestä voivat lisätä yhteistyöhalua tai karkoittaa heitä siitä (Podolski & Nigg 2001, 503; Kendall & Shelton 2003, 257; Poikkeus, Laakso, Aro, Eklund, Katajamäki & Lajunen 2002, 169). Heillä voi olla niin edistäviä kuin estäviä tekijöitä yhteistyöhön osallistumiseen, jotka näkyvät kohtaamisessa (Rautamies, ym. 2011, 198). Yhteistyötä edistävänä tekijänä voi olla muun muassa huoli lapsen kehityksen ja oppimisen edistymisestä. Estäviä tekijöitä voivat muun muassa olla omaan vanhemmuuteen liittyvät negatiiviset tunteet, kuten huonommuuden, syyllisyyden ja häpeän tunteet. Vanhemman aikaisemmat kokemukset yhteistyöstä voivat vaikuttaa hänen osallistumiseen, joko edistävästi tai estävästi. Heidän voimavaransa ja ajalliset resurssinsa vaikuttavat myös yhteistyöhalukkuuteen. (Rautamies, ym. 2011, 199–203.)

Luottamus, tasa-arvoisuus, kokemus kuulluksi tulemisesta, arvostus, tuen ja tiedon tarve sekä jakaminen, jotka ovat vahvasti esillä onnistuneessa kohtaamisessa, ovat myös vanhemman osallisuutta edistäviä tekijöitä. ADHD-lapsen vanhemman kohtaaminen ja siitä syntyvä kokemus ovat tärkeitä yhteistyön rakentumiseksi. (Rautamies, ym. 2011, 203.) Ahosen (2017, 244) mukaan yhteistyö on erityisen tärkeää, kun lapsi tarvitsee enemmän tukea. Yhteistyön avulla voidaan tukea ADHD-lapsen kasvua,

kehitystä, oppimista sekä hyvinvointia. (ADHD-liitto ry 2017k.) Heinosen, ym. (2016, 226) mukaan yhteistyö haasteellisissa tilanteissa on toimivaa ja sujuvaa, jos yhteistyö on rakennettu onnistuneesti.

5 TUTKIMUSPROSESSI

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänämme oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti ja syvällisesti. (Kananen 2015, 70; Kananen 2017, 35; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 161; Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänen & Paavilainen 2014, 83.) Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on ilmiön ymmärtäminen, kuvailu sekä tulkitseminen (Kananen 2017, 35). Laadullisen tutkimuksen kohteena on yksittäinen tapaus (Kananen 2017, 36). Siinä ollaan kiinnostuneita merkityksestä eli ihmisen kokemuksista ja näkemyksistä maailmasta (Kananen 2017, 36; Ronkainen, ym. 2014, 81). Ronkaisen, ym. (2014, 82) mukaan merkityksen, subjektiivisuuden ja kokemuksen huomioimisen lisäksi laadullisessa tutkimuksessa keskeisiä piirteitä ovat tutkijakeskeisyys ja tutkimuksen prosessin omaisuus. Kananen (2017, 34) on todennut, että laadullinen tutkimus antaa mahdollisuuden hyvälle kuvaukselle tutkittavasta ilmiöstä. Hyvällä kuvauksella tarkoitetaan ymmärrettävää ja kokonaisvaltaista kuvaa.

Laadullinen tutkimus valitaan tutkimusotteeksi, kun ilmiötä ei tunnetta. Ilmiöstä ei näin ollen ole tietoa, teorioita ja tutkimusta. Laadullista tutkimusta käytetään myös, kun halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys ja luoda uusia teorioita ja hypoteeseja. Kun tavoitteena on hyvän kuvauksen luominen ilmiöstä, käytetään laadullista tutkimusta. (Kananen 2015, 70–71; Kananen 2017, 33–34.) Valitsimme opinnäytetyömme tutkimusmenetelmäksi laadullisen tutkimuksen, koska opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa tietoa ADHD-lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa. Tutkimusmenetelmän valintaan vaikutti myös opinnäytetyömme tarkoitus. Opinnäytetyöllämme luomme hyvän kuvan, joka lisää ammattilaisten ymmärrystä aiheesta sekä mahdollistaa aiheen kokonaisvaltaisen katsomisen. Hyvän kuvan luomisen tavoitteena on myös herättää ammatillaiset pohtimaan omia ennakkoluuloja ja käsityksiä ilmiöön liittyen.

Laadullisen tutkimuksemme taustalla on fenomenologinen tapa lähestyä tutkittavaa kohderyhmää ja ilmiötä. Fenomenologia on yksi laadullisen tutkimuksen lähestymistavoista (Metsämuuronen 2008, 16). Fenomenologiassa lähestymistavassa ollaan kiinnostuneita ilmiöstä ja ilmiön tulkitsemisesta (Metsämuuronen 2008, 18). Sen avulla tutkitaan ihmisen kokemuksellista suhdetta maailmaan, jossa tutkittava ilmiö ilmenee (Laine 2015, 30). Fenomenologinen lähestymistapa ilmenee opinnäytetyössämme ajatuksena kohderyhmän yksilöiden ainutlaatuisuudesta ja ympäröivän maailman moninaisuudesta. Jokaisen ihmisen kokemus muotoutuu aina tiettyssä paikassa ja ajassa, suhteessa ihmisen elämänhistoriaan kaikkine kokemuksineen (Laine 2015, 30–31). Kokemukset ja niiden muodostamat merkitykset ovat jokaiselle ainutlaatuisia ja yksilöllisiä (Laine 2015, 31–32). Tutkimuksessamme pyrimme ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä sellaisena kuin kohderyhmään kuuluvat vanhemmat sen ovat kokeneet.

5.2 Kohderyhmä

Opinnäytetyömme kohderyhmä muodostui Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueella asuvista ADHD-lapsien vanhemmista. Opinnäytetyömme kohderyhmä oli hetkellinen, ja se oli muodostettu opinnäytetyön tutkimusta varten. Kanasen (2015, 145) mukaan kohderyhmä muodostuu yksilöistä, joita tutkimuksen ilmiö koskettaa.

Kohderyhmään kuuluvilla vanhemmilla on lapsi, jolla on diagnosoitu ADHD. Meta-analyysien mukaan noin 5 prosentilla lapsista ja nuorista on diagnoosin kriteerit täyttävä ADHD (ADHD-liitto ry 2017h; Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2017). Vuonna 2016 Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueella tilastokeskuksen tilastojen mukaan 2 143 lasta kävi esikoulua, 20 605 ensimmäistä vuosiluokkaa ja 20 803 toista vuosiluokkaa (Tilastokeskus 2017). Opinnäytetyön haastatteluvaiheen aikana kohderyhmän lapset kävivät esikoulua, ensimmäistä tai toista vuosiluokkaa peruskoulussa. Kohderyhmän lapset ovat olleet kunnallisissa tai yksityisissä päiväkodeissa vuosina 2010-2017.

5.3 Aineiston keruu

Laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää monia erilaisia aineiston keruumenetelmiä (Kananen 2015, 132; Ronkainen, ym. 2014, 113; Vilkkä 2015, 122). Tutkimusongelman ratkaisemiseksi tarvitaan tietoa, jota kerätään erilaisilla aineiston keruumenetelmillä. Aineiston keruumenetelmillä tuotetaan aineistoa, joka voi olla kirjoitettua, kuvallista tai äänimateriaalia. (Kananen 2015, 132; Kananen 2014, 64–65; Ronkainen, ym. 2014, 113.) Aineisto voi olla jo olemassa olevaa eli sekundääristä tai tutkimusta varten tutkijan keräämää aineistoa eli primääriaineistoa (Kananen 2017, 83).

Haastattelu on laadullisessa tutkimuksessa käytetyin aineiston keruumenetelmä, joka tapahtuu tutkittavan ja tutkijan välisessä vuorovaikutuksessa (Hirsjärvi & Hurme 2010, 34; Kananen 2017, 88; Vilkkä 2015, 122). Haastattelijan tehtävänä on haastattelussa välittää kuvaa ilmiön osalta haastateltavan ajatuksista, kokemuksista ja tuntemuksista (Hirsjärvi & Hurme 2010, 41). Haastattelua käytetään aineistokeruumenetelmänä, kun tutkitaan mielipiteitä, kokemuksia tai käyttäytymistä. Jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään vähän, käytetään myös haastattelua menetelmänä. Haastattelua voidaan käyttää niin nykyhetkeen suuntautuvissa tutkimuksissa kuin menneisyyteen ja tulevaisuuteen. (Boyce & Neale 2006, 3; Kananen 2015, 143.) Kananen (2015, 143) mukaan haastattelu on aineistokeruumenetelmä, jos tutkimus suuntautuu menneisyyteen tai tulevaisuuteen. Haastattelun toteutusmuotoja on useita, joista teemahaastattelu on yksi yleisimmistä muodoista (Eskola ja Suoranta 2008, 27; Kananen 2014, 70–71).

Eskolan ja Vastamäen (2015, 29) sekä Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 47) mukaan teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelun teemat on etukäteen määriteltä. Etukäteen määritellyt teemat ohjaavat teemahaastattelun keskustelua ilmiöön liittyvistä aiheista aihe kerrallaan joustavasti (Hirsjärvi & Hurme 2010, 48; Kananen 2015, 150–151; Kananen 2017, 96–97). Teemahaastattelua varten ei tehdä valmiita kysymyksiä vaan haastatteliija esittää tarpeen mukaan haastattelun aikana teemaa tarkentavia ja täydentäviä kysymyksiä, jotka ovat muodoltaan avoimia ja hy-

poteettisia kysymyksiä sekä jatkokysymyksiä (Hyvärinen 2017, 21; Kananen 2017, 97–98). Kysymykset voivat olla intuitiivisia tai ennalta pohdittuja kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75). Teemahaastattelu antaa haastateltaville mahdollisuuden vastata teemoihin omin sanoin ja avoimesti (Eskola ja Suoranta 2008, 86–87; Eskola ja Vastamäki 2015, 29; Hirsjärvi ja Hurme 2010, 48). Teemahaastattelussa pyritään ymmärtämään ilmiötä syvällisemmin ja kokonaisvaltaisemmin sekä ratkaisemaan tutkimusongelma (Kananen 2015, 147; Kananen 2014, 72; Vilkkä 2015, 124).

Valitsimme aineiston keruumenetelmäksi teemahaastattelun, koska tutkimme opinnäytetyössämme vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä ilmiön osalta. Opinnäytetyössämme tavoitteena on tuottaa tietoa ADHD-lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa, joka vaikutti teemahaastattelun valitsemiseen menetelmäksi. Valintaan vaikutti myös tutkimuksen suuntautuminen menneisyyteen ajanjaksolle, kun vanhemman lapsi oli päiväkodissa.

Opinnäytetyön aineistonkeruu aloitettiin syksyllä 2017 kohderyhmän tavoittamisella. Tutkimusongelman ratkaisemisen edellytys on tiedonsaanti, jonka takia kohderyhmän tavoittaminen on tärkeää (Kananen 2015, 145). Kohderyhmän, haastateltavien tavoittaminen tapahtui sosiaalisen median sekä opinnäytetyön tekijöiden verkostojen kautta. Kohderyhmälle osoitettu saatekirje (Liite 1.) jaettiin sosiaalisessa mediassa Facebook -sivulla neljässä ADHD-lapsen vanhemmille tarkoitettussa suljetussa ryhmässä. Ryhmien jäsenmäärän mukaisesti saatekirje tavoitti 5 572 ADHD-lapsen vanhempaa. Saatekirjettä jaettiin ryhmissä viikoilla 36 ja 37. Viikolla 38 ryhmään laitettiin myös muistutusviesti haastatteluun ilmoittautumisesta.

Sosiaalisen median lisäksi jaoimme viikkojen 38 ja 39 aikana saatekirjeen omien verkostoidemme kautta 26 taholle, jotka olivat yksityisiä henkilöitä tai järjestöjä. Kyseiset tahot jakoivat myös saatekirjettä eteenpäin. Haastateltavat ilmoittivat osallistumisesta haastatteluun sähköpostitse saatekirjeen mukaisesti tai olemalla yhteydessä opinnäytetyön tekijöihin muulla tavalla. Myöntäviä vastauksia tuli kolme viimeiseen määräaikaan 24.9.2017 mennessä. Kolmesta haastateltavasta kaksi tavoitettiin sosiaalisen median

kautta ja yksi tekijöiden verkostoiden kautta. Osasyynä haastateltavien vaikeaan saatavuuteen voivat vaikuttaa aiheen henkilökohtaisuus, ADHD-lasten vanhempien aikaresurssien riittämättömyys sekä vanhempien mahdolliset ADHD-oireet, jotka voivat näkyä muistamisen haasteina haastatteluun ilmoittautumisessa. Haastateltavien vähäisen määrän takia laajensimme ilmoittautumisen aikana opinnäytetyön kohderyhmää ADHD-lapsien vanhempiin, joilla on esikoulua käyvä lapsi. Tutkimusympäristö laajennettiin Lahden alueesta Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueeseen.

Ilmoittautumisen määräajan jälkeen olimme yhteydessä haastateltaviin haastattelun osalta sekä jatkoimme uusien haastateltavien tavoittamista. Viikolla 40 saatekirje jaettiin Facebook-sivulla kahdessa suljetussa ryhmässä, jotka olivat tarkoitettu varhaiskasvattajille. Ryhmien jäsenmäärän mukaan saatekirje tavoitti 10 739 varhaiskasvattajaa. Jaoimme myös saatekirjettä omassa verkostossamme viikolle 41 asti. Viikkojen 40 ja 41 aikana opinnäytetyöhön ei ilmoittautunut uusia haastateltavia. Viikolla 42, kun sovitut haastattelut oli pidetty ja ne oli litteroitu, lopetimme uusien haastateltavien tavoittamisen, koska Ronkaisen, ym. (2014, 117) mukaan aineisto on riittävä, kun aineisto kuvaa hyvin ilmiötä ja tutkimuksen tavoite täyttyy sekä tutkimuskysymykseen voidaan vastata sen perusteella.

Opinnäytetyön alussa toimeksiantajan kanssa pidetyssä ensimmäisessä palaverissa sekä opinnäytetyön edetessä sovimme yhdessä toimeksiantajan kanssa, että hän auttaa kohderyhmän tavoittamisessa. Kohderyhmän tavoittaminen toimeksiantajan puolelta ei toteutunut sovitus ei aikataulussa. Haastateltavia ei tavoitettu toimeksiantajan kautta.

Ennen haastatteluiden toteutumista laadimme haastattelusuunnitelman (Liite 2). Huolellisesti laadittu haastattelusuunnitelma on olennaista haastatteluiden ja tutkimuksen onnistumisen kannalta (Kananen 2015, 153). Toteutimme myös ennen haastatteluja esihaastattelun. Esihaastattelu toteutettiin elokuussa haastatteleamalla henkilöä, jolla on ADHD-lapsi. Harjaannuimme haastattelijana toimimisessa esihaastattelun toteuttamisen myötä muun muassa kuuntelemisen, kysymysten esittämisen ja keskuste-

lun rakentamisen osalta. Esihaastattelun perusteella kehitimme myös teemahaastattelua varten rakennettua teemahaastattelurunkoa lisäämällä ajatuksia päiväkodissa tapahtuneista päivittäisistä kohtaamisista ja yhteistyöstä varhaiskasvattajien kanssa -teeman. Teeman tarkoituksena on käsitellä haastateltavan kanssa keskeisiä käsitteitä ja saada käsitystä siitä, miten haastateltava on ajatellut asioista päivähoidon alkaessa. Eskolan ja Suorannan (2008, 89) sekä Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 72–73) mukaan esihaastattelun tekeminen on välttämätöntä ja tärkeää haastattelijana toimimisen harjaantumisen sekä haastattelun toimivuuden kannalta.

Haastattelut toteutettiin 9.10.–15.10.2017 välisenä aikana. Yhdessä haastattelussa molemmat opinnäytetyön tekijät toimivat haastattelijoina ja kahdessa muussa haastattelussa vain toinen toimi haastattelijana. Haastattelut suoritettiin yksilöhaastatteluina. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluna, koska tutkittava aihe on luonteeltaan henkilökohtainen kohderyhmälle. Haastateltavien kanssa tehtiin haastatteluiden alussa kirjallinen sopimus opinnäytetööhön osallistumisesta (Liite 3.).

Haastatteluista kaksi toteutettiin haastateltavan kotona ja yksi Lahden ammattikorkeakoulun kokoushuoneessa. Haastattelupaikat olivat rauhallisia ja niiden valintaan kysimme haastateltavilta mielipidettä. Eskolan ja Vastamäen (2015, 30) mukaan haastattelupaikka on olennainen tekijä haastattelun onnistumisessa. Sen valintaan vaikuttaa muun muassa tutkittava ilmiö, käytettävissä olevat resurssit ja haastateltavat (Hirsjärvi & Hurme 2010, 73). Rauhallisuuteen ja neutraalisuuteen on kiinnitettävä huomiota sen valitsemisessa (Eskola & Suoranta 2008, 91; Eskola ja Vastamäki 2015, 30; Hirsjärvi & Hurme 2010, 74). Haastattelut kestivät 50 minuutista 90 minuuttiin. Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 73) mukaan haastattelun ajan kohta kannattaa miettiä tarkkaan ja siihen kannattaa varata aikaa.

Käytimme haastatteluiden tallentamisessa digitaalista nauhuria. Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 75) mukaan haastattelun tallentaminen on välttämätöntä. Haastattelun tallentamiseen voidaan käyttää erilaisia tallennusvälineitä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 92; Kananen 2015, 152). Tallennusvälinei-

den käyttäminen antaa haastattelijalle mahdollisuuden keskittyä haastatteluun kirjaamiseen sijaan ja tekee näin haastattelutilanteesta luonnollisemman (Kananen 2015, 152). Se mahdollistaa myös aineiston objektiivisuuden, tarkistettavuuden ja vertailtavuuden sekä analyysin syvällisyyden (Kananen 2015, 156). Nauhoittamisesta sovimme etukäteen haastateltavien kanssa, mikä on Eskolan ja Suorannan (2008, 89) mukaan tärkeää.

Hirsjärvi ja Hurmeen (2010, 66) sekä Kanasen (2015, 154) mukaan haastattelija luo teemoista teemahaastattelunrunгон ennen haastattelua. Teemahaastattelun runko on haastattelijan muistilista, joka ohjaa haastattelua. Se sisältää etukäteen määritellyt teemat ja sen avulla voidaan varmistaa, että kaikista teemoista keskustellaan (Hirsjärvi & Hurme 2010, 66; Kananen 2015, 154 –155). Opinnäytetyössä hyödynsimme haastatteluissa teemahaastattelurunkoa (Liite 4.), jonka rakensimme määrittämiemme teemojen pohjalta teemoihin ja niiden päänäkökohtiin. Teemahaastattelurunko jaettiin haastattelun alussa haastateltaville tueksi haastatteluun.

Haastatteluissa käsitelimme jokaisen haastateltavan kanssa kaikkia määriteltäviä teemoja. Teemat olivat ADHD-lapsi perheessä, kokemus omasta vanhemmuudesta ADHD-lapsen vanhempana, ajatukset päiväkodissa tapahtuneista päivittäisistä kohtaamisista ja yhteistyöstä varhaiskasvattajien kanssa, kokemukset päiväkodissa tapahtuneesta päivittäisestä kohtamisesta varhaiskasvattajien kanssa ja kokemus päivittäisten kohtaamisten vaikuttamisesta yhteistyöhön. Valitsimme teemat opinnäytetyömme ilmiön ja tutkimusongelman pohjalta. Haastattelut toteutuivat keskustelunomaisesti ja teemoja käsittelemisessä edettiin joustavasti. Esitimme haastateltaville täydentäviä ja tarkentavia kysymyksiä keskustelun ja teemojen pohjalta. Tavoitteenamme haastattelijoina oli muodostaa kokonaiskuva haastateltavan kokemuksista päiväkodissa tapahtuneista kohtaamisista.

5.4 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa tutkija selvittää tutkimusaineistoa käsittelemällä vastauksia tutkimusongelmaan ja -kysymyksiin (Kananen 2017, 68; Ruu-

suvuori, Nikander ja Hyvärinen 2010, 13). Analysoinnissa kerättyä aineistoa käsitellään selkeyttämällä ja tiivistämällä kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota (Eskola ja Suoranta 2008, 160). Hirsijärven, ym. (2009, 221) mukaan aineiston analysointi on yksi tutkimuksen ydinasioista. Se on prosessi, joka laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessissa toteutetaan osittain samanaikaisesti aineiston keruun kanssa (Hirsijärvi & Hurme 2010, 136; Kananen 2014, 99; Metsämuuronen 2008, 48; Ronkainen, ym. 2014, 126; Ruusu vuori, ym. 2010, 11). Ronkaisen, ym. (2014, 123) mukaan analysointivaiheessa tutkija ja hänen ratkaisunsa ovat keskiössä.

Eskolan ja Suorannan (2008, 160) sekä Kanasen (2015, 83) mukaan laadullisen tutkimuksen aineiston analysointiin on useita analysointimenetelmiä. Laadullisen tutkimuksen analysointimenetelmät eivät ole sidottuja aineistoon niin kuin määrällisessä tutkimuksessa (Kananen 2015, 83). Eskolan ja Suorannan (2008, 160) mukaan laadullisen tutkimuksen aineiston analysointimenetelmänä voidaan käyttää muun muassa teemoittelua, tyyppittelyä, sisällön erittelyä ja keskusteluanalyysia.

Teemoittelu on yksi aineiston analysointimenetelmistä, jossa pilkotaan ja ryhmitellään tutkimuksen aineistoa erilaisiin aihepiireihin, teemoihin (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93). Tarkoituksena teemoittelussa on löytää ja nostaa esiin tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet (Eskola ja Suoranta 2008, 174). Teemoittelu on suositeltava analysointitapa käytännöllisen tutkimusongelman ratkaisemiseen (Eskola ja Suoranta 2008, 178). Onnistukseen teemoittelu vaatii teorian ja empiirin vuorovaikutusta (Eskola ja Suoranta 2008, 175).

Valitsimme teemoittelun analysointimenetelmäksi, koska opinnäytetyösämme tavoitteena on tuottaa tietoa ADHD-lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa. Valintaan vaikutti myös tutkittavan ilmiön käytännönläheisyys. Analysointimenetelmän valinta tuki myös opinnäytetyömme fenomenologista lähestymistapaa sekä aineiston keruumenetelmää.

Teemoittelun toteuttamisessa mukailimme Tuomen ja Sarajärven (2013, 92) kuvaamaa yleistä laadullisen tutkimuksen analysoinnin runkoa. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 92) jakavat analysoinnin kolmeen päävaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman painaminen mieleen. Tutkijan tulee tietää, mikä häntä kiinnostaa aineistossa tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman näkökulmasta. Toinen vaihe on aineiston litterointi eli aineiston muuttaminen kirjoitettuun muotoon (Kananen 2017; 135, Tuomi ja Sarajärvi 2013, 92). Kolmas vaihe on aineiston analysointi valitulla tekniikalla (Tuomi ja Sarajärvi 2013, 92).

Aineiston analysointivaiheen aloitimme osittain samanaikaisesti tiedonkeruun kanssa viikolla 41 litteroimalla haastattelut. Jokaisen haastattelun jälkeen litteroimme aineiston 1-3 päivän sisällä haastattelusta. Toteutimme litteroinnin sanatarkalla tasolla ja käytimme yleisiä erikoismerkkejä. Kananen (2017, 135) mukaan litterointi voidaan jakaa kolmeen eri tasoon, joita ovat sanatarkka, yleiskielinen ja propositiotason litterointi. Sanatarkassa litteroinnissa aineisto kirjoitetaan puhtaaksi siten, että jokainen äännähdys kirjoitetaan (Kananen 2017, 135). Käytimme apuna litteroinnissa multimediasoitinta ja sen äänen hidastamisohjelmaa. Yhden aineiston litterointi kesti 4-6 kertaa tallenteen keston ajan. Toinen opinnäytetyön tekijä litteroi kaksi haastattelua ja toinen yhden. Litteroinnin jälkeen tarkistimme toistemme litteroimat aineistot. Litteroitua aineistoa kertyi 35 sivua. Litteroinnin jälkeen anonymisoimme aineiston yleisen ohjeistuksen mukaisesti sekä poistimme toistuvia sanoja sekä täytesanoja, kuten "niinku", "tota". Merkitsimme myös eri haastatteluiden aineistot eri väreillä, jotta analyysin myöhemmässä vaiheessa olisi vielä mahdollista tunnistaa haastateltava.

Litteroinnin jälkeen aloitimme teemoittelun lukemalla aineiston huolellisesti läpi. Luimme aineiston useampaan kertaan, jotta meille muodostui mahdollisimman laaja kokonaiskuva ilmiöstä. Aloimme lukemisen yhteydessä paloitella ja järjestellä aineistoa kokonaisuuksiksi tutkimuskysymysten mukaisesti. Teemoittelussa aineistoa paloiteltaessa ja järjesteltäessä jokaisen teeman alle kootaan haastatteluista ne kohdat, joissa kyseisestä teemasta puhutaan (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Järjestelyn voi

tehdä esimerkiksi tekstinkäsittelyohjelmalla "leikkaa-liimaa" -toiminalla (Eskola 2007; 170; Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006).

Kanasen (2017 136, 142) mukaan aineistoa voidaan lähestyä analysoinnissa aineisto- tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöisessä analysoinnissa tulokset ja ratkaisut nousevat aineistossa (Kananen 2017, 136, 142). Toteutimme analysoinnin aineistolähtöisesti. Teemoittelussa aineistokokonaisuudet muodostuivat aineiston kohdista, jotka olivat sisällölliseltä merkitykseltään samoja. Molemmat opinnäytetyön tekijät paloittelivat ja järjestivät itsenäisesti aineistoa kokonaisuuksiksi haastattelu kerrallaan tekemällä muistiinpanoja, tulkintoja ja poimimalla aineistosta tutkimuskysymysten kannalta olennaisia kohtia tekstinkäsittelyohjelman leikkaa ja liimaa -toiminalla. Näin saimme monipuolisemman näkemyksen ja tulkinnan aineistosta. Kun olimme molemmat järjestelleet aineiston, teimme niistä yhdessä yhteenvedon muodostaen aineistokokonaisuuksista samalla teemoja.

Tuomen ja Sarajärven (2013, 93) mukaan teemoittelussa teemat voidaan muodostaa teemahaastattelussa käytetyistä teemoista. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) korostavat, että aineistosta nousevat teemat saattavat muistuttaa haastattelussa käytettyjä teemoja, mutta sieltä voi nousta myös uusia teemoja. Tämän takia on tärkeätä, että aineistoa käsitellään ennakkoluulottomasti (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Tutkimuksemme teemat nousivat aineistosta tutkimuskysymyksien mukaisesti. Teemoista osa oli haastattelun teemojen kaltaisia, mutta osa teemoista oli uusia ja konkreettisempia.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen, miten ADHD-lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa, alle nousi aineistosta kolme teemaa. Kyseiset teemat ovat, yksilölliset kokemukset kohtaamisesta, kohtaamisen kokemukseen vaikuttavat tekijät ja kohtaamisen vaikutukset. Toisen tutkimuskysymyksen, miten ADHD-lapsien vanhempien kohtaimista tulisi kehittää vanhempien näkökulmasta, alle muodostui viisi teemaa. Kyseiset viisi teemaa ovat kohdatuksi tuleminen yksilönä, ymmärrys, välittäminen ja kiinnostus, kasvattaja kohtaamisessa, kohtaamisen perusteet, sopiminen ja toivomukset. Kuviossa 5. on havainnollistettu aineiston

teemoittelua avaamalla toisen tutkimuskysymyksen alle rakentunutta kohtaamisen perusteet teemaa.

KOHTAAMISEN PERUSTEET

KUVIO 5. Aineiston teemoittelu tutkimuskysymysten mukaisesti

Aineiston teemoittelun jälkeen kirjoitimme aineiston auki tutkimuskysymysten mukaisesti tutkimustuloksiksi. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan aineistoa esitetään tutkimustuloksissa yleensä sitaattien

kautta. Aineistossa esiin nostettavien sitaattien tarkoituksena on Savolaisen (1991) mukaan perustella tutkijan tekemiä tulkintoja, kuvata aineistoa, elävöittää tekstiä tai pelkistää tiivistettyjä kertomuksia (Eskola ja Suoranta 2008, 175). Sitaattien käyttö vaatii kriittisyyttä ja jokaisen sitaatin käyttö tulee arvioida tarkasti (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006). Teemoittelun avulla aineistosta kyettiin luomaan yhtenäinen kokonaisuus tutkimustulosten muodossa, jossa keskeiset tulokset ovat tutkimuskysymyksien mukaisesti esillä ja jossa yhdistyy tutkijoiden tulkinnat sekä haastateltavien ääni sitaattien muodossa.

6 HAASTATTELUN TULOKSET

6.1 Haastateltavien vanhempien tausta

Haastattelimme opinnäytetyössämme kolmea ADHD-lapsen vanhempaa. Haastateltavat olivat kaikki äitejä. Heillä kaikilla oli ADHD-diagnoosin saanut lapsi, joka kävi opinnäytetyön haastatteluvaiheen aikana esikoulua, ensimmäistä tai toista vuosiluokkaa peruskoulussa. Lapset olivat olleet kunnallisessa tai yksityisessä päiväkodissa vuosina 2010-2017. Vanhemmat asuivat Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueella.

Haastateltavien lapsien ADHD taustassa oli sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia. Vanhemmat kuvasivat eri lailla ADHD:n ilmenemistä lapsillaan. ADHD ilmenee haastateltavien lapsilla ylivilkkautena, impulsiivisuutena ja toiminnanohjauksen sekä tunne-elämän haasteina. Osa vanhemmista kertoi, että ADHD:n kehittymisen taustalla heidän lapsillaan on keskosena syntyminen ja haasteet synnytyksessä, kuten hätäsektio ja hapenpuute sekä ongelmat keuhkoissa. Perinnöllisyys ADHD:n taustalla nousi esille osan vanhempien kertomuksista. Lapsilla ADHD oli diagnosoitu joko päivähoidon aikana lapsen ollessa 4-5 -vuotias tai esikouluvuoden lopussa. Liitännäishäiriöitä oli ilmennyt osassa lapsista, joita oli muun muassa tic-oireet sekä puheen ja kielen kehityksen häiriö. Yhdellä lapsella ei ollut liitännäishäiriöitä tai -sairauksia.

6.2 ADHD-lapsien vanhempien kokemukset päiväkodissa tapahtuneista kohtaamisista

Haastattelussa vanhemmat kuvasivat yksilöllisesti kokemuksiaan päiväkodissa tapahtuneista kohtaamisista varhaiskasvattajien kanssa. Vanhempien yksilölliset kokemukset kohtaamisesta -teema nousi vahvasti esiin haastattelutuloksissa. Vanhemmat kuvasivat haastattelussa kokemuksiaan kohtaamisesta päiväkotiajanjaksosta, joka opinnäytetyössämme nähdään alkavan päiväkodin aloittamisesta esikoulun lopettamiseen. Haastatteluista tuli esille, että vanhemmilla oli vaihtelevasti sekä positiivisia että negatiivisempia kokemuksia päiväkodissa tapahtuneista kohtaamisista. Osalla

vanhemmista päiväkodissa tapahtuneista kohtaamisista oli kokonaisuutena jäänyt positiiviset kokemukset ja osalla negatiivisemmat.

Kohtaamiset mun mielestä oli niin ku pääosin positiivisia.

Mul on mielessä siitä ajasta se, että mä en ikinä halunnu mennä sinne (kohtaamiseen).

Vanhempien erilaisten kokemusten taustalla oli yhtenäisiä tekijöitä. Haastattelutuloksista toiseksi teemaksi nousi kohtaamisen kokemuksiin vaikuttavat tekijät. Vanhemmat mainitsivat kasvattajien kanssa tapahtuneiden ensimmäisten kohtaamisten vaikuttaneen niiden jälkeisiin kohtaamisiin. Hyvin onnistuneet kohtaamiset mahdollistivat vanhempien mukaan tulevien kohtaamisten onnistumisen sekä johtivat positiivisiin kokemuksiin. Lapsen ylivilkkauteen tai ADHD:seen liittyvä huolen ilmaisu vaikutti myös vanhempien mukaan kohtaamisiin. Vanhemmilla oli erilaisia kokemuksia huolen ilmaisusta. Vanhemmille huolen olivat ottaneet esille varhaiskasvattaja tai lääkäri. Vanhemmat kokivat jossain vaiheessa negatiivisia tunteita varhaiskasvattajien huolen ilmaisua kohtaan. Vanhempien mielestä huolen ilmaisua oli haasteellista ymmärtää, koska he kokivat sen kohdistuvan heidän vanhemmuuteensa tai siinä korostui lapsen erillaisuus. Vanhemmat toivat esille, että lapsen ADHD:n kaltaisia oireita oli haasteellista ymmärtää aluksi, koska he eivät nähneet oireita samalla tavalla kuin varhaiskasvattajat. Vanhemmat näkivät, että huolen ilmaisu toteutui hyvin tai siinä oli kehittämismahdollisuuksia.

No tosiaan sitä (palautetta) ensimmäistä, että ei pysty rauhoittumaan ilman aikuisen tukea. Sitä niin kuin joutui vähän aikaa pureskelemaan et se tuntu jotenkin niin absurdilta kommentilta. -- Mä en kokenut sitä niin kuin mitenkään kritiikkinä tai näin, että teidän lapsi on nyt hankala tai mitään tällaista. Siinä oli heti kyllä mukana se, että me haluttais tukea X:ää enemmän ja sitten vähän niin ku niitä ajatuksia siitä, että miten sitä vois tehdä.

Kohtaamisen perusteet vaikuttivat vanhempien mukaan kokemuksiin kohtaamisen vuorovaikutukseen. Kohtaamisen perusteita pidettiin tärkeänä haastattelujen mukaan. Vuorovaikutteista kohtaamista kuvatessaan vanhemmat nostivat avoimuuden, kuuluksi tulemisen, kunnioituksen, tasa-arvon ja luottamuksen kohtaamisen perusteista esille. Haastatteluissa tuli ilmi kokemusten eroavuudet kohtaamisen perusteiden onnistumisessa.

*No kyl siinä siis se, että ne aina kyllä kuunteli, jos mulla oli jotain sa-
nottavaa ja he sitte mulle avoimesti puhuvat kaikesta, et se puoli
toimi.*

*Kyllä mun mielestä mua kuunneltiin oman lapseni asiantuntijana.
Toki ei ollutkaan usein sellaisia tilanteita, missä tota mä oisin koke-
nut, että heidän näkemys oli jotenkin poikkeava kauheasti mun
omasta. Mä ite koin usein, että ei mul ollut syytä epäillä, ettei asiat
ois niin ku he (varhaiskasvattajat) kertoo.*

*Esimerkiks jos mun lasta on heitetty kivellä päähän, mä haluaisin
niinku kuulla siitä. Ei sillä et mä oisin heti siellä et kenen vika, et kuka
ei vahtinu. Vaan se lähinnä et se vaan nyt on ihan kiva tietää. Ja
mun mielestä, jos tuollasista asioita ei kerrota niin se tietyllä tavalla
syö sitä luottamusta.*

Varhaiskasvattajilla nähtiin olevan merkittävä vaikutus kohtaamisen perusteiden toteutumisessa, joka haastatteluissa nousi esille varhaiskasvattaja-kohtaisena. Kuuluksi tulemisen onnistumiseen vaikutti vanhempien mukaan varhaiskasvattajan kiinnostuneisuus ja ymmärrys. Varhaiskasvattajan toiminta nähtiin vaikuttavan positiivisesti tai negatiivisesti luottamuksen muodostumiseen ja ylläpitämiseen. Kohtaamisen perusteet nähtiin osana varhaiskasvattajien ammattitaitoa. Haastatteluiden mukaan oli varhaiskasvattajakohtaista, nähtiinkö kohtaamisen perusteet kehittämiskohteena.

Kohtaamisessa toimimisen lisäksi varhaiskasvattajan ammatillisuus nähtiin vaikuttavan kokemukseen kohtaamisesta. Haastatteluissa nostettiin esille,

että varhaiskasvattajat tuovat kohtaamiseen ammattitaitonsa, kokemuksensa, ymmärryksensä ja suhtautumisensa. Kokemus ja ammattitaito peilautuivat vanhempien mukaan kohtaamiseen.

Se koko homma riippuu sen kasvattajien omasta mielenkiinnosta, omasta kokemuksesta. Ja jos ei ole yhtään sitä mielenkiintoa siihen asian selvittämiseen tai omakohtasta kokemusta tai aikasempaa kokemusta lapsiryhmässä, ni se jää hirveen helposti siihen et se lapsi on vaan niin villi et se pitää palauttaa ruotuun.

Sellasia aika kylmiä, tiukkoja ehkä on jäänyt sellanen mielikuva et siinä on vanhempi vastaan vanhempi eikä niinku vanhempi ja ammattilainen.

Haastatteluissa tuli esille, että varhaiskasvattajan ymmärrys ja suhtautuminen olivat asioita, jotka vaikuttivat kokemuksiin kohtaamisista. Varhaiskasvattajan ymmärrys ja suhtautuminen lapseen ja hänen ylivilkkautta tai ADHD:ta kohtaan tuli vanhempien mukaan esille kohtaamisissa. Ymmärrys ja suhtautuminen näkyivät varhaiskasvattajan olemuksessa ja viestinnässä. Vanhemmat kokivat sekä positiivista että negatiivista suhtautumista lapseen sekä heidän ylivilkkauteen tai ADHD:hen. Haastatteluissa korostui, että suhtautumisen tulee olla aitoa välittämistä sekä ymmärrys siitä, että jokainen lapsi on vanhemmalle tärkeä.

Silti pitäis olla aina kuitenkin semmonen aito välittäminen ja tämmönen siitä huolimatta, vaikka se lapsi olis ihan joku pieni monsteri.

Koko sen kolmen vuoden aikana en kuullut yhtään positiivista asiaa mun lapsesta.

Kyllä ne mun mielestä siihen (ylivilkkauteen) hyvin suhtautu ja etti just kans keinoja.

Haastatteluissa tuli esiin myös, että kasvattajien ymmärrys ADHD-lapsen vanhemmuudesta peilautui kohtaamiseen. Vanhempien mukaan oli kasvattajakohtaista, ymmärsivätkö he ADHD:ta tai ylivilkkaan lapsen vanhemmuutta. Vanhemmista osa koki kohtaamisessa syyllistämistä huonosta

vanhemmuudesta. Vanhemmat kuvasivat haastatteluissa vanhemmuutta ainutlaatuiseksi, palkitsevaksi sekä opettavaiseksi. Haastatteluissa tuli ilmi, että vanhemmuus vaatii aikatauluttamista ja systemaattisuutta. Lapsi vaatii enemmän aikaa ja tarvitsee ohjaamista sekä tukikeinoja. ADHD-lapsen vanhemmuus herättää vanhemmissa erilaisia tuntemuksia ja he kokevat sen välillä kuormittavaksi.

Jotenki sellanen syyllistäminen ja se, että minä teen jotain väärin. -- Sillä hetkellä, kun lapset meni päiväkotiin, mulla oli sellanen ajatus, et mä oon hyvä vanhempi ja mulla menee lasten kanssa hyvin ja mulla on ihanat lapset. Sitten sitä alettiin pikkuhiljaa vaan murskaamaan, että mä oon huono vanhempi ja mun lapset on kamalia.

Varhaiskasvattajan ymmärrys ADHD:n osalta näkyi myös erityisesti diagnosoinnin ja perinnöllisyyden osalta. Kahden vanhemman lapsella oli diagnosoitu ADHD 4-5 -vuotiaana. Vanhemmat kokivat, että joidenkin kasvattajien oli haasteellista ymmärtää pienenä tehtyä diagnoosia. Diagnoosi vaikutti joidenkin kasvattajien suhtautumiseen. Haastatteluissa nousi esille ADHD:n perinnöllisyyden huomioon ottamisen tärkeys kohtaamisessa.

Niin se on tavallaan sillai et sillon sillä (diagnoosi) pystyy kuitenkin tietyllä tavalla sitä suurinta epäilystä vaientaa.

He ei sitte oikeestaa ikinä niinku suostuneet siihen diagnoosiin, hyväksymään sitä diagnoosia.

Haastatteluissa vanhemmat kuvasivat positiivisten ja negatiivisten kohtaamisten vaikutuksia. Kohtaamisen vaikutukset -teema nousi esiin haastattelutuloksissa. Vanhemmat kertoivat kohtaamisten johtaneen erilaisiin tuntemuksiin ja tilanteisiin. Negatiiviset kokemukset herättivät vanhemmissa turhautumista ja loivat haasteita kommunikointiin. Vanhemmissa positiiviset kokemukset herättivät positiivisia tuntemuksia ja luottavaisuutta sekä antoivat tukea vanhemmuuteen ja lapsen kasvattamiseen. Päivittäiset kohtaamiset vaikuttivat myös vanhempien mukaan päiväkodissa toteutetta-

vaan yhteistyöhön. Vaikutus nähtiin myös päinvastaisena, esimerkiksi lapsen varhaiskasvatuskeskustelu vaikutti päivittäisiin kohtaamisiin. Päivittäiset kohtaamiset nähtiin perustana yhteistyölle.

Meil meni niinku siel tosi huonosti. Loppuaikana me sovittiin, että mä en sitten puhu tän yhden hoitajan kanssa ollenkaan, et me ei kommunikoida ollenkaan, et sitten kommunikoi muiden kanssa.

Mä odotan sitä varhaiskasvatuskeskustelua, et mä pääsen puhumaan asioista, kun mulla on sellanen olo et mua ei välttämättä haluta kuunnella siinä päivittäin.

6.3 ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisen kehittäminen vanhempien näkökulmasta

Haastatteluissa nousi esille ADHD-lapsien vanhempien kohtaamiseen liittyen monia kehittämis ehdotuksia, jotka muotoutuivat teemoiksi. Vanhemmat kuvailivat haastatteluissa, miten he haluaisivat, että heidät olisi kohdattu ja minkälainen olisi heidän mielestään ihanne kohtaaminen. Esiin nostetut kehittämis ehdotukset ovat keskeisiä asioita kohtaamisessa, joita varhaiskasvattajien tulisi huomioida. Vanhemmat toivoivat, että heidät kohdattaisiin yksilöinä. Kohdatuksi tuleminen yksilönä tuotiin esille kehittämis ehdotuksena.

No ehkä enemmän yksilönä, kun massaan kuuluvana.

No ihanne kohtaaminen on sellanen, että siinä on se inhimillinen taso.

Toisena kehittämis ehdotuksena nousi esiin varhaiskasvattajien ymmärrys, välittäminen ja kiinnostus. Vanhempien mielestä kohtaamisessa kasvattajien tulisi olla välittäväisiä ja kiinnostuneita sekä ymmärtäväisiä lasta kohtaan. Haastatteluissa nousi esille, miten tärkeä ja ainutlaatuinen oma lapsi on vanhemmalle. Vanhemmat myös toivoivat, että varhaiskasvattajat muistaisivat sen kohtaamisissa. He toivoivat myös kiinnostuneisuutta ja ymmärtävää suhtautumista vanhempiin ja vanhemmuutta kohtaan.

Kohtaamisessa siit henkilöstä huokuu se, että tykkään sun lapsesta. Se on hyvä tyyppi.

Ehkä tietyllä tavalla välittävä on ehkä se oikee sana. Semmonen, et on ihan oikeesti kiinnostunu siitä, mitä se vastapuoli sanoo ihan molemmipuolin.

Vanhemmista osa nosti esille myös varhaiskasvattajien kiinnostuneisuuden ylivilkkautta ja ADHD:ta kohtaan. Vanhempien mielestä on ymmärrettävää, että varhaiskasvattajat eivät tiedä ADHD:sta tai heillä ei ole kokemusta siitä. Olisi kuitenkin tärkeä, että kasvattajat olisivat kiinnostuneita asiasta, esimerkiksi hankkimalla siitä tietoa tai ottamalla apua vastaan. Vanhemmat nostivat esille myös ymmärryksen tärkeyden ylivilkasta tai ADHD-lastasta ja hänen vanhempiaan kohtaan.

ADHD on aika vahvasti perinnöllistä eli todennäköisesti siinä kohtaa, kun lapsella on ADHD, niin todennäköisyys siihen et sen lapsen vanhemmilla on ADHD oireita, on aika iso. -- Jos asioista tiedotetaan tai näin, ni ne ois hyvä tehdä sillai, ei simmosia roiskasuja et huudellaan olan yli ja näin.

Ajateltais lapsi lapsena ei pelkänä diagnoosina. Mutta myös otettais se diagnoosi huomioon.

Haastatteluissa kolmanneksi kehittämis ehdotukseksi esitettiin varhaiskasvattajien vuorovaikutustaidot, ammattitaidot sekä käytöstavat. Vanhemmat näkivät kasvattajien vuorovaikutustaidot, ammattitaidon sekä käytöstavat tärkeänä päivittäisessä kohtaamisessa. Kohtaaminen nähtiin ammattitaidon välittämisenä muun muassa pedagogisen osaamisen tuomisena kohtaamiseen. Vanhemmat kokivat, että varhaiskasvattajien käytöstavat olivat kasvattaja kohtaisia. Haastatteluissa nähtiin varhaiskasvattajan ammattimainen asennoituminen työtään kohtaan tärkeänä.

Aina ehkä pitäis muistaa se myös, että jos se asenne on tietynlainen niin sä et voi tavallaan sitä kuitenkaan näyttää.

Mitehä sitä sanois, niinku perus käytöstavat.

Sitten siinä näkyis myös se pedagoginen tai niin ku ammattitaito, että jos kerrotaan vaikka jostain just tilanteesta, kanssa on ollut joku ongelma niin että sitä pystytään jollain tavalla niin ku suhteuttamaan.

Varhaiskasvattajien vuorovaikutustaitoihin liittyvät kohtaamisen perusteet nostettiin myös esiin kehittämisehdotuksina. Vanhempien mukaan ensimmäiset kohtaamiset olivat tärkeitä tulevien kohtaamisten ja positiivisten kokemusten syntymisen kannalta. Rehellisyys, avoimuus, positiivisuus ja ratkaisukeskeisyys olivat vanhempien mielestä tärkeimmät kohtaamisen perusteet, jotka tulisi olla ihanteellisessa kohtaamisessa ja erityisesti ADHD-lapsen vanhemman kohtaamisessa.

Uskaltaa sanoa myös ne huonommat asiat, et en mä usko, että kukaan kenellä on haastava lapsi ni kauheesti käy syyttää päivähoitoa siitä, että menee välillä päin persettä, kun se vaan kuuluu siihen, että välillä menee huonommin ja välillä menee paremmin.

Mä haluaisin kuitenkin kuulla, myös sen niin sanotun negatiivisen mut siinäkin toisaalta on se et negatiivisenki pystyy esittää sillein positiivisen kautta. Eikä vaan, että lapsesi oli tänään tyhmä eikä totellut vaan sillain, että meillä oli tänään hieman haasteita ruokailuun siirtymisessä, koska vauhtia oli taas hieman liikaa.

Vanhemmat eivät olleet missään vaiheessa lapsen päivähoidon ajanjaksoa sopineet varhaiskasvattajien kanssa, miten he hoitavat kohtaamiset ja mitä niissä kerrotaan. He kokevat, että kohtaamisen käytänteistä sopiminen olisi voinut osittain auttaa kohtaamisissa. Vanhemmat nostivat esille toiveiden kuulemisen kohtaamisten osalta. He olisivat halunneet, että heidän toiveitaan olisi otettu huomioon enemmän kohtaamistilanteissa.

7 POHDINTA

7.1 Johtopäätökset haastattelun tuloksista

Opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Opinnäytetyöllä selvitettiin vastauksia tutkimuskysymyksiin, miten ADHD-lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa sekä miten ADHD-lapsien vanhempien kohtaamista tulisi kehittää vanhempien näkökulmasta. ADHD-lasten vanhempien kokemukset päiväkodissa tapahtuvasta kohtamisesta olivat yksilöllisiä. Jokaisella vanhemmalla oli vaihtelevasti positiivisia ja negatiivisempia kokemuksia kohtaamisesta. Vanhemmat toivat haastatteluissa esille kehitysehdotuksia monipuolisesti ja yhtenevästi. Päiväkodissa tapahtuvat päivittäiset kohtaamiset osoittautuivat tuloksissa olevan tärkeitä vanhemmille ja toimivan yhteistyön rakentumiselle.

Tuloksissa nousi esiin, että vanhempien erilaisten kokemusten taustalla oli yhtenäisiä tekijöitä. Vanhempien kokemuksiin kohtaamisesta vaikuttivat tulosten mukaan ensimmäiset kohtaamiset, kohtaamisen perusteet, varhaiskasvattajien toiminta ja ammatillisuus. Kohtaamiseen liittyvän teorian mukaan kohtaamisen taustalla on muun muassa ammattilaisen toiminta ja läsnä oleminen sekä kohtaamisen perusteet (Nummenmaa 2011, 39; Rautamies, ym. 2011, 203).

Vanhempien mukaan ensimmäiset kohtaamiset olivat vaikuttava tekijä kokemuksiin. Ensimmäiset kokemukset joko mahdollistivat tai vaikuttivat negatiivisesti tulevien kohtaamisten onnistumisen. Varhaiskasvattajien huolen ilmaisu esille tuominen vaikutti vanhempien mukaan ensimmäisten kohtaamisten tavoin tuleviin kohtaamisiin ja kohtaamisista syntyneisiin kokemuksiin. Heinosen, ym. (2016, 226) ja Ojasen (2013, 294) mukaan lapsen aloittaessa päivähoidon päivittäisissä kohtaamisissa rakennetaan yhteistyötä luoden pohjaa luottamuksen rakentumiselle, keskinäiselle kunnioitukselle sekä tasa-arvoiselle vuorovaikutukselle. Hyvälle pohjalle rakennettu yhteistyö mahdollistaa sujuvan ja haasteellisissakin tilanteissa toimivan kohtaamisen (Heinosen, ym. 2016, 226; Järvinen, ym. 2009, 119).

Tuloksissa kohtaamisen perusteet nähtiin vaikuttavana tekijänä kokemuksille. Vanhemmat pitivät kohtaamisen perusteita tärkeinä ja osana varhaiskasvattajien ammattitaitoa. Varhaiskasvattajilla nähtiin olevan merkittävä vaikutus kohtaamisen perusteiden toteutumisessa. Kasvattajien toiminta ja ammatillisuus nähtiin tuloksien mukaan vaikuttavan kohtaamisen kokemuksiin. Kasvattajan toimintaa kohtaamisessa kuvattiin kohtaamisen perusteiden kautta. Kohtaamisen perusteiden omaaminen oli tulosten mukaan varhaiskasvattaja kohtaista. Heinonen, ym. (2016, 225) ovat tuoneet esille, että varhaiskasvattajan tulee muistaa kohtaamista ohjaavat periaatteet kohtaamisessa.

Kohtaamiseen liittyvän teorian mukaan varhaiskasvattajan tulee tiedostaa oma ammatillinen osaamisensa (Ojanen, ym. 2013, 294). Vanhemmat näkivät ammatillisuuden ammattitaitona, kokemuksena, ymmärryksenä ja suhtautumisena, jotka varhaiskasvattaja tuo kohtaamiseen. Tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajien ammattitaito ja kokemus peilautui kohtaamiseen. ADHD:n osalta ymmärrys näkyi diagnosoinnin ja perinnöllisyyden osalta. Tuloksissa nousi esiin varhaiskasvattajien ymmärrys ja suhtautuminen lapsiin ja hänen ylivilkkautta tai ADHD:ta kohtaan kohtaamisessa. Vanhemmat kokivat sekä positiivista ja negatiivista suhtautumista lapsen päivähoiton aikana. Ymmärrys ja suhtautuminen näkyivät varhaiskasvattajan olemuksessa ja viestinnässä. Ymmärrys ja suhtautuminen olivat varhaiskasvattajakohtaisia. Nummenmaa (2011, 40) on korostanut, että vuorovaikutuksessa varhaiskasvattajan on tärkeää tunnistaa ja tiedostaa tapansa olla ja toimia. Edellä mainittujen asioiden tiedostamiseksi varhaiskasvattajan tulee ymmärtää niitä ohjaavat asiat, kuten olettamukset, uskomukset ja käsitykset (Nummenmaa 2011, 40).

Kasvattajien ymmärrys ADHD-lapsen vanhemmuudesta peilautui myös kohtaamiseen varhaiskasvattajakohtaisesti. Vanhemmista osa koki kohtaamisessa syylistämistä huonosta vanhemmuudesta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea vanhempaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatuslaki 580/2015 2a§). Mäkisalo-Ropponen (2011, 37) korostaa, että kohtaaminen mahdollistaa niin vuorovaikutuksen kuin auttamisen.

Vanhempien positiiviset ja negatiiviset kokemukset johtivat tuloksien mukaan erilaisiin tuntemuksiin ja tilanteisiin. Negatiiviset kokemukset herättivät vanhemmissa turhautumista ja loivat haasteita kommunikointiin. Vanhemmissa positiiviset kokemukset herättivät positiivisia tuntemuksia ja luottavaisuutta sekä antoivat tukea vanhemmuuteen ja lapsen kasvattamiseen. Vanhemmat kokivat kohtaamisen ja yhteistyön vaikuttavan merkittävästi toisiinsa molemmin suuntaisesti. Tuloksissa päivittäiset kohtaamiset nähtiin osana yhteistyötä. Rautamiehen, ym. (2011, 203) mukaan ADHD-vanhemman kohtaaminen ja siitä syntyvä kokemus ovat tärkeitä yhteistyön rakentumiselle.

Tuloksissa tuli esille ADHD-lapsien vanhempien kohtaamiseen liittyen monia kehittämisehdotuksia. Vanhemmat toivat haastattelun tuloksissa kehitysehdotuksia yhteneväisesti esille. Vanhemmat toivoivat, että heidät kohdattaisiin yksilöinä. Mattilakin (2007, 12) on todennut, että kohtaaminen on yksilöiden välistä kanssakäymistä.

Mattila (2007, 12–13) ja Koivunen (2009, 159–160) asettavat tärkeäksi empatiakyvyn eli toisen ihmisen asemaan asettumista kohtaamisessa. Empatiakyky edellyttää yksilöltä toisen ymmärtämistä ja erilaisuuden hyväksymistä ja sietämistä (Koivunen 2009, 159–160; Mattila 2007, 12–13). Kohtaamisessa vanhempien mielestä kasvattajien tulisi olla välittäväisiä, kiinnostuneita ja ymmärtäviä lasta kohtaan. Vanhemmat nostivat esille, miten tärkeä ja ainutlaatuinen oma lapsi on hänelle. Ylivilkkautta ja ADHD:ta kohtaan odotettiin kiinnostuneisuutta ja ymmärtävääsyttä. ADHD-vanhemmuutta kohtaan toivottiin myös kiinnostuneisuutta ja ymmärtävääsyttä. Rautamiehen, ym. (2011, 2003) mukaan onnistuneen kohtaamisen taustalla on arvostus, tuen ja tiedon tarve sekä jakaminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 32–33) nostetaan esille, että varhaiskasvatuksessa tehtävässä yhteistyössä tulee ottaa huomioon perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset.

Ahosen (2017, 243) mukaan vanhempi tuo vuorovaikutussuhteeseen oman lapsensa tuntemisen. Varhaiskasvattaja tuo ammatillisen osaamisen

vuorovaikutukseen (Ahonen 2017, 243). Tulosten mukaan kasvattajilta vanhemmat odottavat vuorovaikutustaitoa, ammattitaitoa sekä käytöstopoja. Kohtaamisen perusteista pidettiin tärkeänä rehellisyyttä ja avoimuutta. Vanhemmat odottavat kohtaamiselta myös positiivista ja ratkaisukeskeistä suhtautumista. Kaskela ja Kekkonen (2006, 44–45) sekä Rautamies, ym. (2011, 204) ovat myös todenneet, että varhaiskasvattajien on tärkeä kiinnittää huomiota myönteisiin asioihin kohtaamisessa. Lapseen liittyviä asioita tulisi tuoda esille mahdollisimman konkreettisesti ja ratkaisulähtöisesti (Kaskela & Kekkonen 2006, 44–45; Rautamies, ym. 2011, 204). Vanhemman kuuleminen kohtaamisen järjestämisen osalta nousi tuloksissa tärkeäksi. Kuulemisen osalta tuloksissa nousi esiin kohtaamisesta sopiminen ja toiveiden kuuleminen. Mäkisalo-Ropponen (2011, 37) ja Kirveslahti, ym. (2014, 36) ovat tuoneet esiin, että päiväkodissa toteutettavaa auttamis- ja vuorovaikutustyötä tulisi tehdä asiakaslähtöisesti.

Tuloksissa nousi esille, että päiväkodissa tapahtuva kohtaaminen varhaiskasvattajan ja vanhemman välillä on tärkeää. Kaskela ja Kekkonen (2006, 45) ovat myös tuoneet esiin, että kohtaamiset ovat merkityksellisiä vanhemmille. Kasvattajien on tärkeää muistaa kohtaamisen merkitys vanhemmille, koska ne voivat olla heistä tavanomaisia. (Kaskela & Kekkonen 2006, 45). Vanhemmat nostivat haastattelussa esiin kiitollisuutta ja ymmärtäväisyyttä varhaiskasvatusta kohtaan haasteista huolimatta.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä tehdessämme otimme huomioon tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden koko prosessin ajan. Kankkusen ja Vehviläinen-Julkusen (2010, 172) mukaan tutkimuksen tieteellisen toiminnan ydin muodostuu eettisyydestä. Eettisyyden peruskysymykset liittyvät käsityksiin hyvästä ja pahasta sekä oikeasta ja väärästä (Hirsjärvi, ym. 2015, 23). Tutkimuksen tekijän on huomioitava tutkimusta tehdessään monia eettisiä kysymyksiä, jotka liittyvät tutkimuksen tekemiseen. Tutkimuksen eettisyys on tutkijan vastuulla. (Hirsjärvi, ym. 2015, 23.) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan ainoastaan hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä

tavalla tehty tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävä ja luotettava sekä uskottava tulosten osalta.

Opinnäytetyössämme sitouduimme noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia hyvän tieteellisen tutkimuksen käytänteitä. Huomioimme myös sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset suositukset. Hyvän tieteellisen käytännön ensimmäinen lähtökohta on tietoyhteisön tunnustamat toimintatavat, joita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä sekä tulosten tallentaminen, esittäminen ja arviointi (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 6), joita sitouduimme noudattamaan opinnäytetyössämme koko tutkimusprosessin ajan.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012a, 6) mukaan ennen tutkimuksen aloittamista tehdään tutkimuksen tekemiseen liittyvät sopimukset kaikkien osapuolten kanssa. Sopimuksissa käsitellään oikeuksia, vastuita, periaatteita ja velvollisuuksia sekä aineiston säilyttämistä ja käyttöoikeuksia (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 6). Ennen opinnäytetyöämme tutkimusosion aloittamista kirjoitimme toimeksiantajamme kanssa toimeksiantosopimuksen yhteistyöstä 21.3.2017. Opinnäytetyöämme tutkimusvaiheessa teimme myös kaikkien haastateltavien kanssa sopimuksen haastatteluun osallistumisesta haastatteluiden yhteydessä viikolla 41. Opinnäytetyössämme noudatimme myös muita hyvän tieteellisen tutkimuksen käytänteitä. Olemme opinnäytetyössämme viitanneet käyttämiimme lähteisiin tekstissämme asianmukaisesti ja koonneet sen loppuun lähdeluettelon, joka antaa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012a, 6) mukaan muiden tutkijoiden julkaisulle niille kuuluvan arvon ja merkityksen.

Eettisesti hyvä tutkimus soveltaa tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä toteutetaan avoimuutta tuloksien julkaisemisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012a, 6.) Olemme opinnäytetyössämme käyttäneet tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä, jotka ovat laadullisen tutkimuksen kriteerien mukaisia sekä perusteltuja tutkimuksemme näkökulmasta. Opinnäytetyössämme olemme myös kuvanneet kyseisiä vaiheita mahdollisim-

man tarkasti ja avoimesti. Tutkimusvaiheesta on myös tehty haastattelu-suunnitelma (Liite 2.). Tutkimuksesta syntyneet aineistot on myös säilytetty ja hävitetty asian mukaisesti. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012a, 6) mukaan tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja siitä raportoidaan sekä siinä syntyneet tietoaineistot tallennetaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla.

Hyvän tieteellisen käytänteiden lisäksi olemme kiinnittäneet eettisyyteen huomioita pohtimalla eettisyyteen liittyviä kysymyksiä opinnäytetyön prosessin aikana. Hirsjärven, ym. (2009, 24) sekä Tuomen ja Sarajärven (2013, 129) mukaan tutkimuksessa eettisyyden pohdinta alkaa tutkimusvaiheen valinnasta. Tutkimusaiheen valinnassa tulee pohtia miksi tutkimus tehdään ja kenen ehdoilla aihe valitaan (Hirsjärvi, ym. 2009, 24; Tuomi & Sarajärvi 2013, 131). Opinnäytetyömme aiheen valintaan vaikutti sen ajan-kohtaisuus ja kehittämismahdollisuus varhaiskasvatuksessa. Valintaan vaikutti myös vanhempien äänen kuuluviin tuomisen mahdollisuus.

Tutkimusaiheen valinnan jälkeen eettinen pohdintamme jatkui koko tutkimuksen ajan. Kvalen (1996) mukaan ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksen tarkoituksena tulisi olla ihmisen inhimillisen tilanteen parantaminen. Suunnitelmavaiheessa tulisi pohtia luottamuksen sekä osallistujien hyvinvoinnin takaamista. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 20.) Eettisyydellä tarkoitetaan myös yksilön kunnioittamista ja identiteettisuojan huomioimista (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131). Opinnäytetyömme saatekirjeen lähettämisestä alkaen tutkimukseen osallistuville haastateltaville on kerrottu tutkimuksen tarkoituksesta, sen etenemisestä ja valmistumisesta. Haastattelussa haastateltaville on kerrottu haastattelun toteuttamisesta sekä nauhoittamisesta. Haastateltavia on myös muistutettu tutkimusosion alkamisesta asti tutkimukseen osallistumisen perustuvan heidän vapaaehtoisuuteensa ja luottamuksellisuuteen. Opinnäytetyössämme haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi heidän henkilötietojaan ei julkaistu. Haastattelujen litterointivaiheessa haastateltavien henkilötiedot on muutettu tunnistamattomiksi ja aineisto anonymisoitu. Tutkimustuloksissa käytetyissä sitaateissa ei ole käytetty haastateltavista peitenimiä haastateltavien vähäisyyden ja sitä kautta

mahdollisen tunnistettavuuden takia. Haastattelussa nauhoitettuja nauhoitteita ja niiden pohjalta tehtyjä analyysseja käytettiin ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten ja niitä säilytettiin asianmukaisesti.

Eettisyyden huomioimisen tapaan olemme ottaneet huomioon myös luotettavuuden koko opinnäytetyön ajan. Kanasen (2017, 176) mukaan luotettavuus on tutkijan vastuulla. Laadullisessa tutkimuksessa yksi luotettavuuskriteereistä on tutkimusprosessin tarkka kuvaaminen (Kananen 2017, 176). Tutkimusprosessissa tulee kuvata tarkasti ja todenmukaisesti tutkimuksen toteutumista sen jokaisessa vaiheessa sekä perustella ratkaisut ja valinnat (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160; Tuomi & Sarajärvi 2013, 134; Kananen 2010, 69). Opinnäytetyössämme olemme kuvanneet tutkimusprosessia vaiheineen mahdollisimman tarkasti ja todenmukaisesti. Olemme myös perustelleet ratkaisujamme ja valintojamme.

Opinnäytetyön luotettavuus liittyy tutkimustulosten luotettavuuteen (Kananen 2015, 337). Kanasen (2017, 177) mukaan toinen laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteeri on informantin vahvistus. Informantin vahvistus on yksinkertainen tulkinnan todentamistapa, jossa tutkija luetuttaa aineiston ja tulkinnat haastatteluun osallistuneilla haastateltavilla (Kananen 2017, 177). Opinnäytetyössä olemme litteroinnin jälkeen luetuttaneet aineiston haastateltavilla. Kolmas luotettavuuskriteeri, jota olemme käyttäneet opinnäytetyössämme, on sisäinen validiteetti. Sisäisessä validiteetissä varmistetaan tutkimuksesta syntyneen tulkinnan ristiriidattomuus siten, että toinen tutkija analysoi aineiston ja päätyy samoihin johtopäätöksiin tutkijan kanssa (Kananen 2017, 179). Tutkimuksen analysointivaiheessa teimme molemmat itsenäisesti aineiston analysoinnin, jonka jälkeen teimme yhteisen yhteenvedon. Analysoinneissamme oli pieniä tulkintaeroja, mutta aineistossa syntyneet teemat ja johtopäätökset olivat yhtenäisiä.

Hirsjärven ja Hurmeen (2010, 184) mukaan haastattelun laadukkuutta voidaan parantaa etukäteen luomalla hyvä haastattelurunko sekä huolehtimalla esimerkiksi nauhurin kunnosta. Mahdollisimman nopea aineiston litterointi yhtenäisiä sääntöjä noudattaen on myös luotettavuutta parantava

asia (Hirsjärvi & Hurme 2010, 184–185). Ennen haastatteluja loimme teemahaastattelurungon (Liite 4.), joka myös testattiin ja kehitettiin esihaastattelun avulla. Nauhuri ladattiin ja testattiin aina ennen haastattelua. Litterointi tehtiin 1-3 päivän sisällä haastatteluiden tekemisestä noudattaen yleisiä litterointisääntöjä. Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen (2009, 160) mukaan tutkimuksen tulokset pitäisi luotettavuuden lisäämiseksi kuvata selkeästi. Haastateltavien äänen esiin tuominen aineistosta suorilla lainauksilla lisää luotettavuutta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160). Opinnäytetyössämme olemme kuvanneet tutkimuksen tuloksia mahdollisimman selkeästi ja loogisesti sekä olemme tuoneet haastateltavien äänen kuuluviin monipuolisesti käyttämällä sitaatteja, lainauksia.

7.3 Opinnäytetyön hyödynnettävyys

Tarkoituksena opinnäytetyössämme oli lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Opinnäytetyömme on hyödynnettävissä ensisijaisesti varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa työskenteleville ammattilaisille. Ammattilaiset voivat hyödyntää tuloksia niin ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisessa kuin yleisellä tasolla päiväkodissa tapahtuvassa kohtaamisessa. Näemme myös, että työtämme voivat soveltaa myös muut ammattilaiset, jotka työskentelevät ADHD-lasten vanhempien kanssa. Opinnäytetyö on kaikkien siitä kiinnostuneiden saatavilla. Lukija voi mielestämme lisätä ymmärrystään ilmiöstä opinnäytetyön kautta. Parhaimmillaan se herättää lukijan pohtimaan omia ennakkoluulojaan ja käsityksiään ilmiöstä.

Opinnäytetyömme on hyödynnettävissä myös ADHD-piirteitä omaavan lapsen vanhemmalle, jonka lapsi on päiväkotikäinen tai aloittamassa päiväkodin. Koemme, että työmme antaa ADHD-lapsen vanhemmille tietoa ADHD:sta ja kohtaamisesta päiväkodissa. Parhaimmillaan se voi mielestämme auttaa vanhempaa päiväkodissa tapahtuvassa kohtaamisessa sekä antaa vertaistukea tutkimustulosten kautta.

Opinnäytetyö on tukenut myös työntekijöiden oppimista ja ammatillista kasvua. Opinnäytetyöprosessin myötä tutkimusosaamisemme on kehittynyt. Tietoutemme ja näkemyksemme ADHD:sta ja sen erityispiirteistä lapsella, vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa ja sen vaikuttamisesta yhteistyöhön on lisääntynyt. Sosionomin kompetensseihin liittyen opinnäytetyö nosti esiin asiakkaiden kanssa vuorovaikutteisen ja tasa-arvoisen toiminnan sekä työskentelyn sitoutuneesti ja tasa-arvoisesti erilaisten perheiden kanssa. Opinnäytetyö sivusi myös muita sosionomin kompetensseja. Kohtaamisen tärkeys ja varhaiskasvattajien toiminta siinä nousi vahvasti esiin opinnäytetyön tuloksissa. Tulevaisuudessa olisi tärkeätä, että ammatillaiset kiinnittäisivät huomiota kohtaamistilanteisiin sekä erilaisten perheiden huomioimiseen erityisesti varhaiskasvatuksen kehittyessä inklusion periaatteiden mukaisesti.

7.4 Jatkokehittämisehdotukset

Opinnäytetyöprosessin aikana esille nousi jatkokehittämisehdotuksia. Tutkimuksessa saamamme tulokset eivät ole yleistettävissä haastateltavien vähäisen määrän takia. Tulosten yleistettävyyden takia ehdotammekin jatkotutkimusta, joka käsittelee ADHD-lapsien vanhempien kokemuksia päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta Suomessa. Jatkotutkimuksessa olisi tarkoituksena tutkia ilmiötä laajemmin ja kokonaisvaltaisesti.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD-lapsen vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Opinnäytetyömme tulosten pohjalta ehdotamme toimintamallin kehittämistä ADHD-lapsien vanhempien kohtaamisesta varhaiskasvattajille. Toimintamallin kehittämisen avulla voisi jatkaa varhaiskasvattajan ymmärryksen lisäämistä ilmiöstä. Toimintamallin kehittäminen soveltuu hyvin opinnäytetyön aiheeksi.

Opinnäytetyömme haastatteluissa selvitimme, miten ADHD-lapsien vanhemmat kokivat, että heidät on kohdattu päiväkodissa ja miten ADHD-lapsien vanhempien kohtaamista tulisi kehittää vanhempien näkökulmasta.

Haastatteluissa selvisi, että vanhemmilla on sekä positiivisia että negatiivisempia kokemuksia päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta. Tuloksissa nousi esille, että varhaiskasvattajien toiminta kohtaamisessa, suhtautuminen, empatiakyky ja ammattitaito vaikuttivat monesti vanhempien kokemuksiin. Vanhemmat esittivät myös monia kehittämis ehdotuksia kohtaamisiin liittyen, jotka kohdistuivat varhaiskasvattajiin. Tulokset antavat mielestämme perusteita lähteä tutkimaan ilmiötä varhaiskasvattajan näkökulmasta, miten varhaiskasvattajat kohtaavat ADHD-lasten vanhemmat varhaiskasvattajien näkökulmasta.

Opinnäytetyön haastatteluissa nousi esille yleisesti kohtaamiseen liittyen tulevan ammattilaisen näkökulmasta antoisia ja mielenkiintoa herättäviä tuloksia. Kohtaamisen osalta antoisia ja kiinnostusta herättäviä tuloksia olivat kohtaamisen merkitys, kohtaamisen vaikutus yhteistyöhön ja päiväkodin toiminnan peilautuminen kohtaamiseen. Tulokset nostivat päiväkodissa tapahtuvan vanhempien ja varhaiskasvattajan välisen kohtaamisen ilmiönä esille. Kyseisen ilmiön tutkiminen on hyödyllistä ammattilaisten ammattitaidon kehittämiseksi. Mäkisalo-Ropposen (2011, 37) ja Kirveslahden, ym. (2014, 36) mukaan kohtaamisen taitoa pidetään ammattilaisen yhtenä tärkeimmistä osaamisvaatimuksista, koska asiakkaan ja ammattilaisen välillä vallitsee aina jonkinlainen auttamis- ja vuorovaikutustilanne.

LÄHTEET

ADHD-liitto ry. 2017a. ADHD-liitto. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-liitto>.

ADHD-liitto ry. 2017b. Liitto. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-liitto/liitto>.

ADHD-liitto ry. 2017c. Jäsenedistyksestä. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-liitto/jasenyhdistyksista>.

ADHD-liitto ry. 2017d. Jäsenedistykset. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/node/358>.

ADHD-liitto ry. 2017e. Adhd-perustietoa. [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-perustietoa>.

ADHD-liitto ry. 2017f. Lapset. [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/lapset>.

ADHD-liitto ry. 2017g. Liitännäissairaudet. [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/tietoa-ammattilaisille/terveydenhuollon-ammattilaisille/liitannaissairaudet>.

ADHD-liitto ry. 2017h. Terveystienhuollon ammattilaisille. [Viitattu 11.4.2017]. Saatavissa: [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/tietoa-ammattilaisille/terveydenhuollon-ammattilaisille>.

ADHD-liitto ry. 2017i. Kriteerit tautiluokitusten mukaan. [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/adhd-perustietoa/kriteerit-tautiluokitusten-mukaan>.

ADHD-liitto ry. 2017j. Hoito. [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/hoito>.

ADHD-liitto ry. 2017k. Alle kouluikäisen ADHD. [Viitattu 23.7.2017] Saatavissa: <http://www.adhd-liitto.fi/oppaat-ja-julkaisut/oppaat-ja-ladattavat-materiaalit>.

Adler, L. & Florence, M. 2009. ADHD Levoton mieli. Tietoa, toivoa ja apua aikuisiän tarkkaavaisuus ja ylivilkkaushäiriöön. Tampere: Paino Esa print Oy.

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alijoki, A. & Pihlaja, P. 2017. Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 263–275.

Almer, G. & Sneum, M. 2012. ADHD - hos barn och vuxna. Lund: Studentlitteratur.

Barkley, R. 2008. ADHD. Kuinka hallita ADHD. Kuopio: Unipress.

Beckman, V. & Fernell, E. 2007. Utredning och diagnostick. Teoksessa Beckman, V. (toim.) ADHD/DAMP: en uppdatering. Lund: Studentlitteratur. 23–36.

Boyce, C. & Neale, P. Conducting In-depth Interviews: A Guide for Designing and Conducting In-Depth Interviews for Evaluation Input. Pathfinder International Tools Series: Monitoring and Evaluation - 2.

Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysin vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 159–183.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.

Fox, L., Vaughn, B., Wyatte M. & Dunlap, G. 2002. "We can't expect other people to understand": Family perspectives on problem behavior. *Expectation Children*, 830–842.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hovén-Korpela, N. 2017. ADHD-liitto ry – ADHD-förbundet ry. ADHD-liiton jäsenlehti 1/2017, 2.

Hyvärinen, M. 2017. Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 11–45.

Juusola, M. 2012. Levottomat aivot: ADHD ja Asperger vahvuuksina. Keuruu: Otava.

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009 Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Porvoo. Bookwell Oy.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäyte-työn tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Karila, K. 2011. Kohtaaminen ja keskustelu vanhempien kanssa. Teoksessa Nummenmaa, A. & Karila, K. Ammattilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy, 61–79.
- Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kendall, J. & Shelton, K. 2003. A typology of management styles in families with children with ADHD. *Journal of Family Nursing*, 257–280.
- Ketola, E., & Kurjenrauma, K. 2017. Vanhemmuuden roolit. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 22.7.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopaketit/monimuotoiset-perheet/uusperhe/vanhemmuuden-roolit>.
- Kirveslahti, K., Sivén, T., Vahala, M. & Vihunen, R. 2014. Kasvun aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009 Vanhemmuus arjessa: Neuvottelua hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Rönkä, A., Mallinen, K. & Lämsä, T. (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–68.
- Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kutscher, M. 2012. Barn med överlappande diagnoser: ADHD, inlärningssvårigheter, Asperger, Tourette, bipolär sjukdom med flera. Stockholm: Natur & Kultur.

Kutscher, M. 2008. ADHD – Living without brakes. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 29–51.

Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2012. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Sanoma Pro.

Lajunen, K. & Laakso, M-L. 2011. Ylivilkkaiden ja haastavasti käyttäytyvien lasten vanhempien ryhmämuotoinen tukeminen. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. (toim.) Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Porvoo: Bookwell Oy.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Laver-Bradbury, C., Thompson, M., Weeks, A., Daley, D. & Sonuga-Barge, E. 2010. Step by step help for children with ADHD. A self-help manual for parents. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Lehtokoski, A. 2004. Aikuisen ADHD ja aivojen arvoitus. Helsinki: Tammi.

Mattila, K-P. 2007. Arvostava kohtaaminen arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Metsämuuronen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Moilanen, I. 2012a. ADHD. Teoksessa Dufva, V & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnosointi, hoito ja hyvä arki. Jyväskylä: PS-kustannus, 35–75.

Moilanen, I. 2012b. Lapsen ADHD. Teoksessa Dufva, V & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnostiikka, hoito ja hyvä arki. Jyväskylä: PS-kustannus, 135–151.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.

Mäkisalo-Ropponen, M. 2011. Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita.

Nummenmaa, A. 2011. Keskustelu osaamisena. Teoksessa Nummenmaa, A. & Karila, K. Ammattilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy, 39–60.

Ojanen, T., Ritmala, M., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro.

Opetushallitus. 2017. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetus-suunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/varhaiskasvatus/perusteet.

Paul, D. 2011. ADHD: the essential guide. Peterborough: Forward Press Ltd.

Pihlaja, P. 2009. Erityisen tuen käytännöt varhaiskasvatuksessa – näkökulmana inklusio. Kasvatus 2/2009, 146–157.

Podolski, C. & Nigg, J. 2001. Parent stress and coping in relation to child ADHD severity and associated child disruptive behavior problems. Journal of Clinical Child Psychology, 503–513.

Poikkeus, A-M., Laakso, M-L., Aro, T., Eklund, K. Katajamäki, J. & Lajunen, K. 2002. Vanhemmat kouluun. Tukitoimia ylivilkkaiden lasten per-

heille. Teoksessa Rönkkö, A. & Kinnunen, U. (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–88.

Puustjärvi. 2017. ADHD:n oireet lapsilla. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Käypä hoito -suositukset [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=nix02450&suositusid=hoi50061>.

Quinn, P. & Stern, J. 2009. Jarruta. Lasten ja nuorten ADHD-opas. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Rantala, H. 2016. Neurologiset ongelmat. Teoksessa Rajantie, J., Heikinheimo, M. & Renko, M. (toim.) Lastentaudit. Helsinki: Duodecim, 454–464.

Rautamies, E., Laakso, M-L. & Poikonen, P-L. 2011. Haastavasti käyttäytyvä lapsi – kodin ja päivähoiton kasvatusyhteistyö koetuksella. Teoksessa Aro, T. & Laakso, M-L. Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Porvoo: Bookwell Oy, 192–215.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänen, S. & Paavilainen, E. 2014. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J. Nikander, P. & Hyvärinen, M (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Saaranen-Kauppinen, A. ja Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.

Serenius-Sirve, S. & Kippola-Pääkkönen, A. 2012a. Psykososiaaliset hoito ja kuntoutusmuodot. Teoksessa Dufva, V & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnosointi, hoito ja hyvä arki. Jyväskylä: PS-kustannus, 95–113.

Serenius-Sirve, S. & Kippola-Pääkkönen, A. 2012b. Lapsen tukeminen kotona, päivähoitossa ja muissa ryhmätilanteissa. Teoksessa Dufva, V & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnosointi, hoito ja hyvä arki. Jyväskylä: PS-kustannus, 153–178.

Seretin, L., Eronen, A. & Peltosalmi, J. 2012. SOSTEN jäsenjärjestöt. Julkaisussa Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvoinnin rakentajina. Suomen sosiaali ja terveys ry, 22–23. Saatavissa: https://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/jarjestot_hyvinvoinnin_rakentajina2012.pdf.

Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. 2017. Käypä hoito -suositukset. ADHD. (Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, lapset ja nuoret). [Viitattu 21.7.2017]. Saatavissa: <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suositukset/suositus?id=hoi50061>.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999.

Tilastokeskus. 2017. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavissa: http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__pop/statfin_pop_pxt_001_fi.px/table/table-ViewLayout1/?rxid=fbbac15b-c40b-4f02-a21a-c180def8d23c

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012a. Hyvä tieteellinen käytäntö. Julkaisussa Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 6–7. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012b. Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset. Julkaisussa Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 8–9. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Unicef. 2017. Yleissopimus lapsen oikeuksista. [Viitattu 18.7.2017]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>.

Varhaiskasvatuslaki 580/2015. Annettu Helsingissä 8.5.2015.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Viitala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2014. Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2013. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Viljamaa, J. 2010. Mitä minä teen tämän lapsen kanssa? Haastavan lapsen kasvatus. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Voutilainen, A. & Puustjärvi, A. 2014 Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö. Teoksessa Pihko, H., Haataja, L. & Rantala, H. (toim.) Lastenneurologia. Helsinki: Duodecim, 71–82.

Väisänen, L., Niemelä, M. & Suua, P. 2009. Sanat työssä. Vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja.

Väyrynen, S. 2001. Miten opitaan elämään yhdessä? Inklusion monet kasvot. Teoksessa P. Murto, A. Naukkarinen & T. Saloviita (toim.) Inklusion haaste koululle. Oikeus yhdessä oppimiseen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–29.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje vanhemmille

Liite 2. Haastattelusuunnitelma

Liite 3. Kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

Liite 4. Teemahaastattelun runko

Liite 1. Saatekirje vanhemmille

8.9.2017

Hyvät ADHD -lapsen vanhemmat

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa Lahden ammattikorkeakoulusta. Suoritamme opiskelun yhteydessä lastentarhanopettajan pätevyyden. Teemme opinnäytetyömme ADHD -lasten vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa vanhempien näkökulmasta Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueella. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä varhaiskasvatuksen ammattilaisten ymmärrystä ADHD -lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Työn tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, kuinka ADHD -lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa ja miten ADHD -lapsien vanhemmat haluaisivat, että ADHD -lapsien vanhempia kohdataan päiväkodissa. Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Lahden seudun ADHD-yhdistyksen kanssa.

Toteutamme opinnäytetyömme haastattelemalla ADHD -lasten vanhempia 25.9 - 8.10.2017 välisenä aikana. Haastattelu on täysin luottamuksellinen ja haastatteluun osallistuvien henkilöllisyys ei tule esille opinnäytetyössämme. Opinnäytetyön haastatteluun osallistuvien kanssa tehdään myös kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta. Olisimme todella kiitollisia, jos te Uudenmaan ja Päijät-Hämeen alueella ADHD -diagnoosin saaneen esikouluikäisen, ensimmäistä tai toista luokka-astetta käyvän lapsen vanhempana pystyisitte osallistumaan haastatteluun. Osallistumalla haastatteluun olet omalta osaltasi vaikuttamassa siihen, miten ADHD -lasten vanhempia kohdataan päiväkodissa. Tässä on teille loistava tilaisuus päästä jakamaan kokemuksianne ja auttamaan ammattilaisia kehittämään työtämme ja toimintaamme.

Mikäli kiinnostuitte, voitte laittaa sähköpostia 24.9 mennessä osallistuaksenne haastatteluun osoitteeseen: nina.suhonen@student.lamk.fi.

Vastaamme mielellämme, jos teillä on kysyttävää tai haluatte lisätietoja opinnäytetyöstämme. Opinnäytetyömme on luettavissa syksyllä 2017 Theseuksessa, jossa julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä.

Etukäteen kiittäen,

Erika Sarka
erika.sarka@student.lamk.fi

Nina Suhonen
nina.suhonen@student.lamk.fi

Liite 2. Haastattelusuunnitelma

Haastattelusuunnitelma	
Suunnitelma	
Tutkimuskysymykset	1. Miten ADHD -lapsien vanhemmat kokevat, että heidät on kohdattu päiväkodissa. 2. Miten he haluaisivat, että ADHD -lapsien vanhempia kohdataan päiväkodissa.
Mitä aineistoa tarvitaan tutkimuskysymyksiä rakentamiseksi?	Aineisto koostuu kohderyhmän henkilöiden kokemuksista ja kehittämis ehdotuksista.
Teemahaastattelunrunko	Teemahaastattelurunko on liitteenä 4.
Ketä haastatellaan?	Kohderyhmä koostuu Etelä-Suomen alueella asuvista ADHD -vanhemmista, joiden lapsi käy esikoulua, ensimmäistä tai toista vuosiluokkaa peruskoulussa tutkimuksen aikana.
Perehdy haastattelun eettisiin kysymyksiin.	Ennen haastattelua olemme perehtyneet haastattelun eettisiin kysymyksiin ja kirjoittaneet tutkimuksen eettisyydestä luvussa seitsemän
Protokollan suunnitelma	
Mitä kerrotaan haastattelun alussa?	Haastattelun alussa esittelemme itsemme haastateltavalle. Kerromme hänelle tutkimuksesta ja sen tavoitteesta ja tarkoituksesta. Muistutamme myös häntä haastattelun vapaaehtoisuudesta ja luottamuksellisuudesta. Käymme myös haastateltavan kanssa läpi haastattelusopimuksen ja allekirjoitamme sen. Lisäksi kerromme haastattelun kulusta ja annamme haastateltavalle teemahaastattelun rungon.
Mitä kerrotaan tutkimuksen tarkoituksesta ja luottamuksellisuudesta?	Haastateltavalle kerrotaan, että tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa ADHD -lasten vanhempien kokemuksista päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa. Tarkoituksena tutkimuksessa on lisätä varhaiskasvattajien ymmärrystä ADHD -lapsien vanhempien kohtaamisesta päiväkodissa. Haastateltavalle kerrotaan myös, että haastattelu on vapaaehtoinen ja luottamuksellinen ja hänellä on oikeus vetäytyä haastattelusta.
Mitä aineistonkeruuvälineitä käytetään?	Aineistonkeruuvälineenä käytetään nauhuria. Haastateltavat ovat saaneet tiedon naurin käyttämisestä ennen haastattelua ja he ovat suostuneet sen käyttämiseen sopimuksen allekirjoittamisessa.
Tutkimuksen toteutus	
Yhteydenotto	Haastateltaviin otetaan yhteyttä viikolla 39 sähköpostitse. Haastateltaville kerrotaan opinnäytetyöstä, sen etenemisestä sekä sovitaan tutkimusajankohdasta ja -paikasta.
Teknisten välineiden toimivuus ja käyttöösaaminen	Aineistonkeruuvälineenä käytetään nauhuria. Nauhurin käyttöä on harjoitettu esihaastattelussa. Nauhurin toimivuus tarkastetaan aina ennen haastattelua.
Haastattelu	<ul style="list-style-type: none"> - Esittäytyminen - Tutkimuksesta ja sen tavoitteesta ja tarkoituksesta kertominen - Haastattelun kulusta kertominen ja teemahaastattelun rungon antaminen haastateltavalle - Haastattelusopimuksen läpi käyminen ja allekirjoittaminen - Haastattelun toteuttaminen joustavasti keskustelun omaisesti teemahaastattelunrungon mukaisesti - Haastattelun lopettaminen kertomalla tutkimuksen etenemisestä sekä kiittämällä haastattelusta
Jälkihoito	Haastateltaville toimitetaan litteroidut haastattelut viikolla 42

Liite 3. Kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

HAASTATTELUSOPIMUS

Antamaani haastattelua käytetään Lahden ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyössä.

- Minulle on annettu tarvittavia tietoja opinnäytetyöstä sekä tietoa osallistumisestani haastatteluun.
- Osallistun haastatteluun vapaaehtoisesti sekä minulla on oikeus vetäytyä haastattelusta.
- Osallistuminen haastatteluun sisältää haastattelun opinnäytetyön tekijöiden kanssa Lahden ammattikorkeakoululle. Haastattelu kestää keskimäärin 60 minuuttia.
- Haastattelijat saavat nauhoittaa haastattelun. Nauhoitettu haastattelu tulee opinnäytetyöntekijöiden käytettäväksi. Nauhoite litteroidaan ja se hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.
- Haastattelijat saavat käyttää suoria lainauksia haastattelusta kuitenkin niin, ettei haastateltavan henkilöllisyys paljastu.
- Haastateltavalla on identiteettisuoja ja haastattelusta kerättyä materiaalia ei käytetä niin, että haastateltava on tunnistettavissa.
- Olen lukenut ja ymmärtänyt sopimuksen sisällön sekä kysymyksiini koskien haastattelua on vastattu hyväksyttävästi.

Sopimuksesta on laadittu kaksi kappaletta, joista toinen jää haastateltavalle ja toinen opinnäytetyön tekijöille.

Aika ja paikka

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastattelijoiden allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 4. Teemahaastattelun runko

ADHD-lapsen vanhempien kokemuksia päiväkodissa tapahtuneesta kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa.

Teemat ja päänäkökohdat

1. ADHD-lapsi perheessä

- Perheen tausta
- Lapsen tausta (ilmeneminen, diagnosointi, liitännäishäiriöt ja sairaudet)
- Lapsen päiväkotiajanjakso

2. Kokemus omasta vanhemmuudesta ADHD-lapsen vanhempana

- Vanhemmuus
- ADHD-lapsen vanhemmuus
- Vanhemmuuden tuki

3. Ajatuksia päiväkodissa tapahtuneista päivittäisistä kohtaamisista ja yhteistyöstä varhaiskasvattajien kanssa

- Päivittäiset kohtaamiset
- Yhteistyö
- Lapsen tukeminen ADHD piirteiden ilmentyessä

4. Kokemukset päiväkodissa tapahtuneesta päivittäisestä kohtaamisesta varhaiskasvattajien kanssa

- Päivittäiset kohtaamiset
- Vuorovaikutus kohtaamisessa (kunnioitus, avoimuus, luottamus, dialogi, kuuleminen ja kysyminen)
- Vanhempana kohtaamisessa (tasa-arvo, kuuluksi tuleminen, yhdessä tekeminen)
- Päiväkodin varhaiskasvattajat kohtaamisessa
- Kokemusten suhde ajatuksiin
- Ideaalinen kohtaaminen

5. Kokemus päivittäisten kohtaamisten merkityksessä yhteistyöhön

- Yhteistyö
- Päiväkodin varhaiskasvattajat yhteistyössä
- Vanhemmuuden tuki
- Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen sekä hyvinvoinnin tuki
- Kokemusten suhde ajatuksiin
- Ideaalinen yhteistyö

6. Vapaa sana